

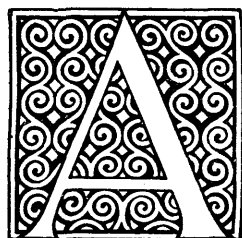

Orosz foglyok táborunkban.

Bálint János felvétele.

AZ OSZTRÁK-MAGYAR ÉS NÉMET OFFENZÍVA OROSZORSZÁG ELLEN.

A MÁJUS HÓ ELEJÉTŐL AUGUSZTUS VÉGÉIG LEFOLYT HADMŰVELETEK.

Az a mód, ahogy az osztrák-magyar és a szövetséges német hadseregek ezt az Oroszország elleni nagyszabású és hatalmas támadást megindulásának, majd kifejlésének és gyorsiramú befejezésének minden fázisán keresztül végrehajtották, örök időkre példaszzerű fog maradni. A mult egész hadtörténelme sem tud hasonlót felmutatni. És a jövőt illetően is alig képzelhető el, hogy nagyobb méreteket ölthessen a népeknek valamely csatája, mint amilyenek azok voltak, melyek között az orosz birodalom és a központi hatalmak óriási harcai folytak le 1914-ben és 1915-ben. Nemcsak azt tüntetik fel szédítően nagy arányokban, amit számbeli erőben lehet a háború színpadán felvonultatni, hanem a mi részünkről a hadviselés koncepciójának olyan merészségével találkozunk bennük egyúttal, amelyhez megközelítően is hasonlóra csak egy Hannibal, egy Nagy Sándor és Napoleon hadjárataiban találunk.

Az a mód, ahogy seregeink Frigyes főherceg tábornagy vezérlete alatt a sok milliónyi orosz haderőt legyűrték, egyáltalán tetőpontja a hadviselés művészetének.

Oroszország már kezdettől fogva sem volt közönséges ellenfél, minthogy a háború meg-

indulásának első napján is sokszoros túlerő tette félelmetessé. Minden hadjáratban az egyik fél az erősebb, a másik a gyöngébbik. De ez az aránytalanság sohasem szokott olyan lenni, hogy az erősebb félnek például mindjárt kétszer annyi harcosa van, mint a másiknak. Az a számbeli túlerő azonban, melyet Oroszország tudott monarchiánkkal szembeállítani, »nemcsak« kétszeres, hanem négyszeres volt a háború megindulásakor még akkor is, ha német szövetségesünk segítő csapatait is a magunk hadseregéhez számítjuk.

Régebbi háborúkban ismételtelen megesett, hogy egy számra nézve gyöngébb ellenfél legyőzte az erősebbiket. De ezekben az esetekben sohasem volt az erők közötti különbség valami túlságosan jelentékeny. Egy négyszeres túlerőben levő ellenséggel szemben nem lehetett arra számítani, hogy a stratégia művésztének rendes fogásaival sikerül majd föléje kerekedni. De Oroszországot mégis le kellett győznünk mindenáron. Ennek a célnak elérésére a hadviselésnek egészen speciális módjával kellett tehát megpróbálkozni.

Az 1914-iki év augusztusától 1915 április végéig tartó hadjáratnak egész lefolyását ebből a szempontból kell megítélnünk. Az első kilenc hónap hadműveleteinek nem lehetett más céljuk, mint hogy elsősorban megtörjék az orosz hadseregnek nyers fölényét. A képtelen szám-

Tábori vasúti vonal építése a Kárpátokban.

Tábori Kornél felvétele.

beli aránytalanságot először is legalább félig-meddig elfogadható mértékre kellett leszállítani, más szóval: az ellenségnek mindenekelőtt csakis veszteségeket kellett okozni, veszteségeket mindenáron és olyan nagy mértékben és mindaddig, míg azzal szemben, ami még megmarad, ha sok is marad, mégis a siker reményével lehet offenzívát indítani.

Ilyen körülmények között legfelsőbb hadvezetőségünknek már kezdettől fogva le kellett mondania arról, hogy a hadjárat első szakaszaiban nagyobb külső sikereket érhessen el. A túlhatalmas orosz hadsereggel szemben olyan taktika alkalmazására kellett szorítkoznia, amely a magunk erőinek lehető kímélése mellett az ellenfélnek minél nagyobb veszteségeket okoz majd.

És az első nyolc hónapban valóban ez volt hadviselésünknek vezérlő szempontja és a kitűzött elvet nemcsak nagy ügyességgel, hanem, ami a fődolog, az óhajtott eredménnyel vittük keresztül. Hol támadtunk, hol védekeztünk. Az osztrák-magyar seregek háromszor léptek támadólag fel az óriási orosz hatalommal szemben és háromszor vonultak vissza, míg az ellenség végre ott állott, ahol akartuk: olyan helyzetben és olyan állapotban, melyből nem volt más kivezető útja, mint hogy teljes erejével bocsátkozzék bele az első nagy és az összes előbbieknél döntőbb súlyú küzdelembe. Ez abban az időben volt, mikor legfelsőbb hadvezetőségünknek a kárpáti fronton sikerült az orosz haderő legjelentéke-

nyebb részét foglalkoztatnia, mikor ott nemcsak lekötötte, de egyúttal arra kényszerítette, hogy kárpáti hegyeink megdönthetetlen sáncain és hős katonáinknak ércfalán a szó szoros értelmében elvérezzen.

Az orosz ellenfél abba a rögeszmébe gabylyodva, hogy a Kárpátokon át, bármi áron is, Magyarországra kell hatolnia, abban a négy hónapban, ameddig ez a hatalmas birkózás tartott, a völgyekben, a lejtőkön és ennek az óriási hegységnek behavazott kúpjain legjobb katonái holttestének sok századrét hagyta vissza. Itt tört meg ereje, itt ment végbe az erők riktó aránytalanságának nagyjában való kiegyenlítődése. Ez a fizikai erő felsőbbiséért folytatott párosviadal áprilisban, a heteken át intenzív makacssággal folyó kárpáti csatában emelkedett tetőpontjára és a mi javunkra dőlt el. Oroszország ebben a háborúban most győzetett le először döntően, most mértük rá a legsúlyosabb csapást és óriási testén most ütöttük az első nagy és gyógyíthatlan sebet.

A kárpáti csatában aratott győzelmünkkel végképpen megtörtük az oroszok támadóerejét. Ez volt a háborúnak nagy fordulója, különösen ha meggondoljuk, hogy az oroszok nagy vereségével egyidőben az angolok és franciák támadásai (champagnei téli csata, Maasmoseli és Arras-lillei offenzíva) a nyugati harctéren ugyancsak kudarcot vallottak. De ez a fordulópont csak azt jelentette, hogy a »tulajdonképpen háború« csak most kezdődött. Mert csak most adódott meg számunkra a lehetőség, hogy a hadjáratot a szó szoros értelmében támadó szellemben indítsuk meg.

Útépítő mérnökök a Kárpátokban.

Menetelő péksapatok a Kárpátokban.

Az orosz ellenfél offenzív erejét megtörtük és így a munka legnehezebb részét elvégeztük ugyan, de az orosz hadseregnek még jelentékeny védelmi képessége volt és most arra kellett törekednünk, hogy hatalmas győzelmekkel, döngető rajtaütésekkel Oroszország defenzív erejét is mindjobban összeroppantssuk és végül teljesen megsemmisítsük. Mert csak akkor mondhatjuk el valamely háborúról, hogy célját elérte, ha az ellenséges hadsereg teljesen megsemmisült, azaz ha nincs többé ellentállóereje. De ezt a célt azzal, hogy az oroszoknak a Kárpátokat ostromló roppant tömegeit visszavertük, még korántsem értük el. Hogy ez az eredmény is bekövetkezzék, az ellenséget elsősorban visszavonulásra kellett kényszerítenünk, azután mindent el kellett követnünk, hogy visszavonulása közben egyre-másra súlyos csapásokat mérjünk rá és hogy addig üssük és verjük, míg a rettenetes veszteségek nagysága és sokasága teljesen összeroppantja. Ezzel annál inkább sietnünk kellett, mert a nemzetközi viszonylatokban is változásoktól kellett tartanunk. Egyéb bizonytalan semlegesektől eltekintve elsősorban Olaszországgal való viszonyunk élesedett ki annyira, hogy minden pillanatban tartani lehetett az olasz hadsereg fegyveres beavatkozásától. Ezért kellett az orosz haderő teljes leverését

mielőbb végrehajtani, ezért kellett arra törekedni, hogy az északi ellenséget területünkről, határainkról elűzzük, erődítményeit kezéből kiragadjuk, hogy aztán a főellenség részéről való minden veszély nélkül fordulhassunk az új ellenség ellen.

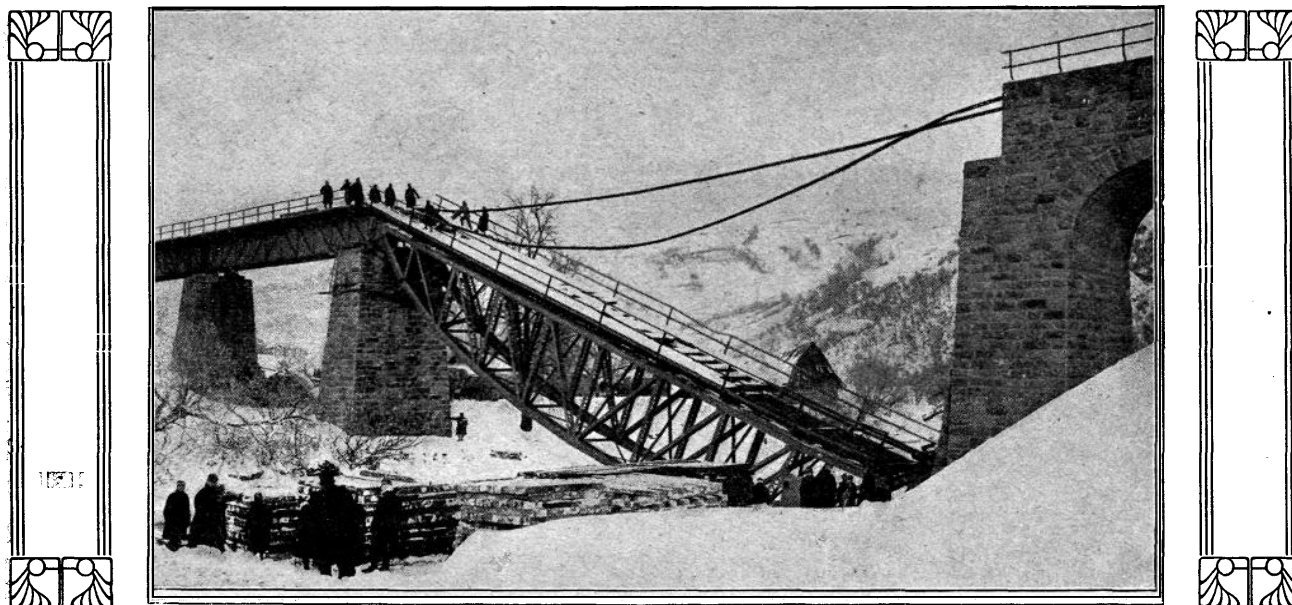
Ez volt a célja annak a nagy offenzívának, melyet május 2-ikán kezdtünk meg és mely azzá az egész világot megdöbbentő óriási háborús színjátékká fejlődött, melynek nincs mása az emberiség történetében.

Ezt a roppant hadműveletet, melynek arányait még képzeletünkkel is alig tudjuk felfogni és mely a százhatvan milliós orosz birodalom erejét teljesen megtörte, Conrad báró vezérezredesnek, hadseregünk vezérkari főnökének támogatásával Frigyes főherceg tábornagy indította meg, ő irányította és ő vezette sikerre.

Azok az események, melyeket hős csapataink szakadatlan egymásutánban vittek végbe a május elejétől augusztus végéig tartó négy háborús hónap alatt, lejátszódásuknak kronológiai sorrendje szerint a következő főcsoportokra oszthatók :

A) Az offenzíva megindulása és a Przemysl visszafoglalásával végződő események.

B) Az offenzíva továbbfejlesztése kelet felé és bevonulásunk Lembergbe.

Az oroszok által visszavonulásukkor felrobbantott híd a Kárpátokban.

Frankl E., Berlin-Friedenan, felvétele.

C) A nagy orosz erődcsoport elleni hadműveleteink Ivangorod és Varsó elfoglalásáig.

D) A középső Búg elleni offenzívánk, Bresztlitovszk eleste és az orosz front szétszakítása.

AZ OFFENZÍVA ELSŐ IDŐSZAKA. PRZEMYSŁ VISSZAFOGLALÁSA.

Szövetségeseinknek április végéig elfoglalt frontját mellékleten tüntetjük fel.

Azon az óriási csatavonalon, mely a Keleti-tengertől Besszarábiáig terjedt ki, áprilisban, a nagy kárpáti csatának ránk nézve szerencsés kimenetele után, aránylagos nyugalom állott be. Az oroszok kimerültek és azt hitték, hogy legalább annyira mint ők, mi is pihenésre vágyunk. De az általános érzés az volt, hogy ez a nyugalom nem fog sokáig tartani, és a semleges államok, amelyek nem láthattak mélyebben bele a harcoló felek viszonyaiba, fel-felvetették a kérdést, hogy a két fél közül melyik fogja magát annyira összeszedni tudni, hogy újabb hadműveletke kezdhesen. A külföldi katonai kritikusok túlnyomó nagy része azt várta, hogy az oroszok lesznek azok, kik áprilisi offenzívájukat, mely annyira balul ütött ki, nemsokára újra megindítják. Csak abban nem értettek egyet, hogy milyen irányban fog ez az új támadás megtörténni. Némelyek szerint megint a kárpáti vonal ellen irányítják majd az oroszok, míg mások azt hitték, hogy frontjuknak valamely más része ellen indítják.

Az orosz szaksajtó — élén a Ruszkij Invaliddal — nagyon titokzatosan írt és mindenféle rejtelmes célzással tetszelgett magának. Olyasmit sejtetett, hogy az orosz hadvezetőség azt a tervet mérlegeli, hogy a kárpáti vonalon egyelőre megelégszik a »kivívott sikerekkel« és hogy ott — míg mást nem határoz — csak a védelemre szorítkozik, ellenben egész erejével újra Porosz-Szilézia ellen tör előre.

De bátortalanul itt-ott azt a kérdést is meg merték kockáztatni, hogy a német hadvezetéssel egyetértve nincs-e vajjon az osztrák-magyar hadseregnek is valamelyes terve vagy szándéka?

Az a körülmény, hogy április havában Oroszország északnyugati részében váratlanul német csapatok jelentek meg, már olyasmit sejtetett, hogy a szövetségesek még sem szándékoznak talán minden kezdeményezést állandóan az ellenségnek átengedni — és eléggé elárulta azt is, hogy korántsem elégednek meg olyan passzív szereppel, melyben az ellenség támadását — ha ez éppen rászánja magát — feltartják és visszautasítják, a támadásnak szünetelését pedig kegyes ajándékképpen fogadják.

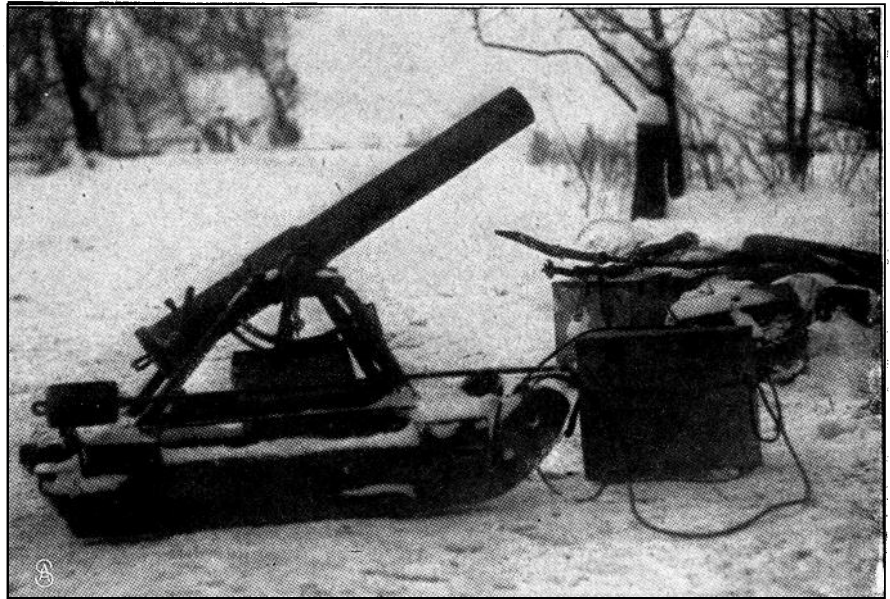
Az ellenség körében és mindenütt, ahol szívesen ismerték félre a helyzetet, az a meggyőződés vert gyökeret, hogy az osztrák-magyar és német haderőnek — utolsó embereik felhasználásával — már az is elég nagy fáradságába és megerőltetésébe kerül, hogy a már meglévő állásokban tudjon — úgy

ahogy — megmaradni. És íme egyszerre Mitau irányába olyan támadó mozdulatra szánják magukat német csapatok, melyek Rigát fenyegetik! Hát felesleges erők is vannak még a németeknek? Az orosz vezérkar barátságos arcot vágott a gyanus játékhoz. Tudtára adta megrémült barátainak, hogy az ellenségnek Mitau felé való előtörése nem egyéb nevetséges szemfényvesztésnél, melynek a legcsekélyebb jelentősége sincs. Néhány lovasosztaga is elég lesz Mitau környékének megtisztítására.

De azért olyan egészen nyugodtnak még sem érezte magát az orosz hadvezetőség.

Legalább elméletileg mégis csak foglalkozni kezdett azzal a lehetőséggel, hogy a szövetségesek valami komoly vállalkozást terveznek. Hiszen az orosz fővezér mégis csak nagyon jól tudta, hogy a súlyos kárpáti kudarc után hosszabb időre ő maga is tétlenségre van kárthatva.

De hát hol is lehetett Frigyes tábornagnak, a galíciai és lengyelországi csapatok főparancsnokának, vagy Hindenburgnak, a Visztula kanyarulatától északra álló seregek vezérének valamely akciójára számítani? A szövetségesek talán valóban komolyan terveznek egy Riga ellen irányuló erős offenzívát és ami eddig

Aknavető, amelyet csapataink a kárpáti téli harcokban használtak.

ott történt, csak bevezetője volna ennek a műveletnek? Ez nem látszott az orosz főhadvezetőség előtt valószínűnek. Minden támadást áltámadás szokott megelőzni. Természetesen máshol, mint ahol a valódit tervezik, minthogy éppen az a célja, hogy az ellenséget félrevezesse és lehetőleg messzire tartsa attól a helytől, ahol valójában támadni szándékoznak. Így hát valószínű, hogy a németeknek Mitau irányába való előtörése nem egyéb, mint ilyen demonstráció. De hát hol volna ebben az esetben a főttámadás várható? A legvalószínűbben a kárpáti front előtt, minthogy itt volna

az osztrák-magyar hadvezetésnek leginkább érdeke, hogy az oroszoknak reá nézve oly kellemetlen nyomását lerázza magáról. Ezt a feltevést látszott igazolni az a körülmény is, hogy a császári és királyi haderők áprilisban az Erdős - Kárpátokban, Tucholka és Tuchla körül rendkívül élénk tevékenységet fejtenek ki. Ezen a vidéken vezetett át a legrövidebb út-

Német ágyúk a Kárpátok tövében.

Frankl E., Berlin-Friedenau, felv.

Nehéz tüzérségi lőszer felhalmozása Gorlice mellett.

Sennecke R., Berlin, felvétele.

irány Lemberg felé. Így hát hadvezetőségünkben könnyen felmerülhetett az a terv, hogy itt indítson offenzívát. Hiszen különben is olyan hírek szállingóztak, hogy erős német csapatokat irányítottak a Kárpátok felé. Ez is az említett feltevés helyessége mellett szólt.

De minthogy inkább valamely szárny felől szoktak általában támadni, mint a centrum irányából, az orosz hadvezetőség jónak látta, hogy egy olyan offenzívával szemben is megtegye a kellő intézkedéseket, melyet a Csernovitz körüli terepről a Dnjeszteren keresztül indítának esetleg. De az osztrák-magyar támadásnak még másik két lehetőségét is figyelembe kellett venni.

Az orosz főhadiszállás így okoskodott: minthogy az oroszok a Dukla-szorostól délre mélyen — egészen Sztropkóig — behatoltak Magyarországra területére, ez belpolitikai okokból rendkívül kellemetlen lehet az osztrák-magyar hadvezetőségre. Így hát számolni kell azzal a lehetőséggel, hogy Frigyes főherceg tábornagy elsősorban arra fog törekedni, hogy itt, Duklán át, szorítsa vissza az oroszokat.

Végre ha Hindenburg indítaná meg az offenzívát — amely lehetőséggel szintén számolnia kellett az oroszoknak — ez, hitük szerint, a

legvalószínűbben a Bzura felől fenyegethette őket és Varsó ellen irányulna.

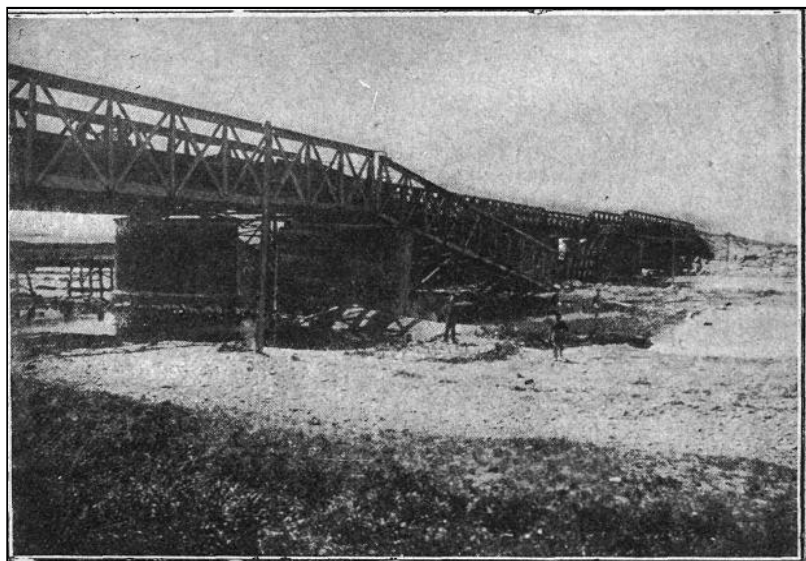
De valami túlságosan komolyan nem igen hitt az orosz hadvezetőség sem osztrák-magyar, sem német támadásban, de semmi esetre sem hitte, hogy már a legközelebbi időben megindíthatják.

* * *

Frigyes főherceg, elfogadva Conrád bárónak, a vezérkar főnökének javaslatait, április második felében a legnagyobb csendben megtette intézkedéseit. Balkáni frontunkról minden nélkülözhető haderőt északra irányítottunk. Közben új

pótosztagok is menetkészek lettek.

A májusi offenzíva egész tervét Hötendorfi Conrád báró, a császári és királyi vezérkar főnöke már márciusban teljesen kidolgozta és Falkenhaynnal, a német vezérkar főnökével is megbeszélte. Különböző momentumok mellett szóltak, hogy valamelyik német hadsereg is részt vegyen a főttámadásban. A német vezérkar főnökének ajánlatára Vilmos császár is helyeselte német erőknek ezt a közreműködését, mire április második felében a legnagyobb körültekintéssel és energiával nekiláttak a

Szétrombolt híd a Dunajecen, Tarnovnál.

Egy 42 cm-es lövedék hatása a tarnovi vasúti épületek között.

Kankovszky Ervin felvétele.

tervezett hadművelet előkészítésének. Szerbiából és a monarchia belsejéből szakadatlanul észak felé özönlöttek a csapatok, amelyekhez német kontingensek is csatlakoztak. Hogy hová, milyen helyre sereglik ez a rengeteg katona, azt még a legbeavatottabbak sem tudták. A tervezett vállalkozásnak csak akkor lehetett sikere, ha az ellenségig a legkisebb olyan hír sem tud eljutni, amely hadvezetőségünk szándékairól tájékoztathatja.

Minden döntő siker különben is attól függ nagy részben, hogy mennyire értünk a meglepetés művészetéhez, hogy milyen mértékben tudjuk az ellenség elől elrejteni igazi szándékainkat. És ez a meglepetés május elején két tekintetben is sikerült legfelsőbb hadvezetőségünknek. Nemcsak, hogy előbb indította meg az offenzívát, mint az orosz vezérkar számításba vehette, hanem emellett meg olyan terepszakasról is, amelyre az ellenség egyáltalában nem gondolt. Amint az előbb kifejtettük, az oroszok minden eshetőségre inkább elkészültek, mint arra, hogy Nyugat-Galicia felől érheti őket támadás. Ott már hónapok óta nyugalom volt. Szinte elfelejtették, hogy a Dunajec és a Biala mellett is van valami élet.

Mindenesetre ezt tartották frontunk legszelidebb és legcsendesebb helyének. A nagy pihenést, mely ottani csapatainknak és az orosz seregek is osztályrészéül jutott, mindkét fél arra használta fel, hogy állásait roppant erőre építse ki. Ez a körülmény is azt a fel fogást látszott támogatni, hogy a hadviselő felek egyike sem fogja éppen ezt a helyet az áttörés kísérletére felhasználni.

Nos ezért, éppen ezért indítottuk meg offenzívánkat a Dunajec és Biala mellől, vagyis onnan, ahonnan az ellenség a legkevésbé várhatta.

Miután az előkészületek befejeződtek és semmi sem állta útját a terv kivitelének, fővezérünk és vezérkari főnökünk április 30-ikán a frontra utazott, hogy szemtanui legyenek a meglepetés hatalmas harcainak, hogy lefolyását figyelemmel kísérjék és a követelmények szerint megtegyék az esetleg szükséges új intézkedéseket.

A támadó harc részleteinek kivétel Frigyes főherceg Mackensen német vezéreztetésre bízta, akinek serege éppen akkor érkezett Biala-frontunkra és akinek vezérlete alá helyezték József Ferdinánd főherceg hadseregét is.

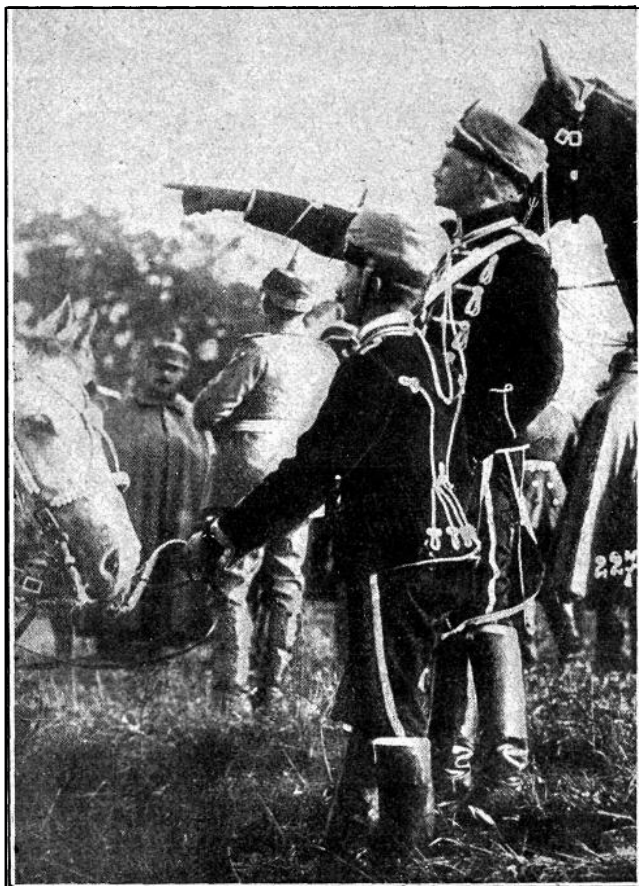
Huszáraink egy lengyel faluban a támadás idejét várják. A Welt-Press-Photo, Wien, felv.

Vezérkari főnökünknek a frontra való utazását a »Kölnische Zeitung« haditudósítója igen élénken és szemléletesen írta le:

Hötzendorfi *Conrad* báró, az osztrák-magyar vezérkar főnöke külön vonaton indult el a frontra. A vonathoz étkezőkocsit csatoltak, melynek minden asztala táviró- és telefonkészülékekkel volt megrakva. A falakat drótháló borította. Minden olyan állomáson, ahol a vonat tartózkodott, helyreállították a főhadiszállással, az egész front parancsnokával, a Béccsel és Berlinnel való telefon- és táviróösszeköttetést. Ennek a drótösszeköttetésnek hatóköre 4100 kilométernyire terjedt, ha tehát úgy akarják, egész Bukarestig elnyúlt volna.

A vezérkar főnöke a beérkező jelentések alapján szalonjában dolgozott. Mindazt, ami a fronton történt, a hadtestparancsnokságok útján már utazása közben tudtára adták.

Hötzendorfi *Conrad* báró Krakóból kiindulva az egész dunajeci és bialamenti frontot bejárta. Útja a legkülönbeféle menetelő csapatok mellett vezette el. Hol osztrák-magyar, hol német osztagok tüntek fel előtte. Az idő gyönyörű volt. A rengeteg katona persze nagy port vert fel az országutakon. Tiroli csapatok mellett halálfejeshuszárok haladtak, honvédek mellett bajorok és hannoveriek oldalán salzburgiak mentek céljuk felé. A német katonák négy szólamban vidám indulókat énekeltek. Valamennyi csapat óriási utat tett már meg és minden fáradsága mellett is mégis kitűnő hangulatban, úgyszólván pihenés nélkül sietett előre.

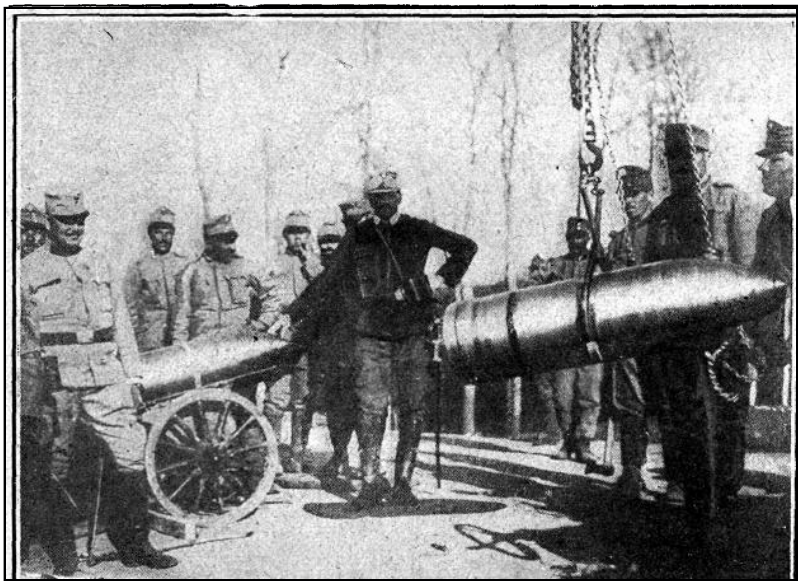
Mackensen tábornok Gorlicénél. Seebald K., Wien, felv.

A két főherceg és *Conrad* báró, aki különben mindjárt a frontra való megérkezése után és visszautazása előtt is egy-egy óra hosszát értekezett Mackensen tábornokkal, a megfigyelőpontokról egészen jól szemmel kísérhette a harc eseményeit.

József Ferdinánd főherceg május elsejének estéjén Otfinov mellett északi szárnyával kezdett demonstrálni, hogy az ellenségnek minél nagyobb tartalékait vonja oda Tarnov mellől.

Május 2-ikán reggel, már a korai hajnali órákban, Galiciának egész nyugati frontján a Dunajec torkolatától egészen Konicnáig megszólaltak tüzet okádó nehéz ütegeink. Összesen 1500 ágyúnk vett részt ebben az eget és földet megremegető tüzérségi hangversenyben, amely négy órán át egy pillanatra sem szünetelt.

Azoknak leírása szerint, kik részt vettek az ottani küzdelmekben, ennek a tüzérségi elő-

Egy 305 cm-es mozsarunk lövedéke.

készítő harcnak megrendítő hatása volt. Nehéz mozsaraink borzasztó munkát végeztek. Egyetlen lövedék majdnem egész Tarnov városát por- és füstfelhőbe burkolta. Két orosz hadoszlop, melyben minden fegyvernem képviselve volt és mely éppen Tarnov felé vonult, csak úgy tudott a teljes megsemmisüléstől megmenekülni, hogy csapatainak fele megfordult és vad futásnak eredt. A másik fele elpusztult. Egy másik orosz hadosztály valamennyi tábornoka és vezérkari tisztje meghalt vagy megsebesült. A legénység között nagyon sokan voltak, akiken kitört az örültség.

Gorlice városa is majdnem teljesen elpusztult. A városi templom hajójából és tornyából csak egyetlen falrom maradt meg. A front egyéb szakaszain összefüggő állások mintegy elsöpörtettek.

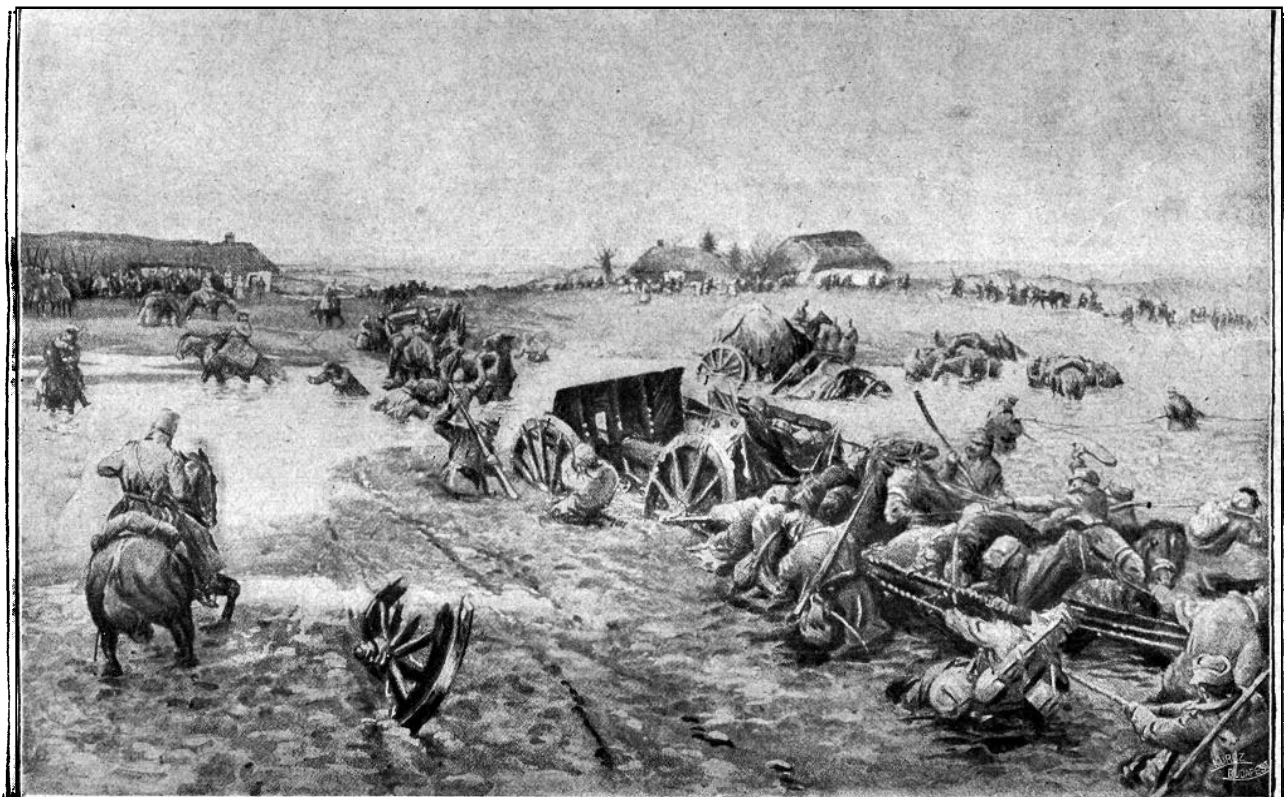
Az események folyásáról Frigyes főhercegnek, Conrádnak, a vezérkar főnökének, valamint a csatát vezető hadseregpáncsnak negyedóránként tettek jelentést. Minden egyes híradás csak fokozta a várakozást és megerősítette a vezéreknél a még ezután bekövetkezendő rendkívüli sikerekben való hitét és bizodalját.

Mikor a főhadiszálláson feltehetők, hogy az előkészítő tüzérségi munka elvégezte fel-

adatát, kiadták a parancsot a gyalogság előnyomulására.

Ekkor kitűnt, hogy az orosz ellenállás mindenütt megingott ugyan, de még sok helyen csak makacs harcokkal lehet teljesen megtörni. Csapataink azonban tüneményes lendülettel vetették magukat az orosz bástyákra. A legelkeseredettebb kézitusák követték egymást. Ezredeink, melyek halálmegvetéssel támadtak, egymásután vetették ki az ellenséget állásaiból.

Ennek az emlékezetes napnak estéjéig a *Gromnik* és *Malasztov* közti egész negyven kilométernyi szakaszon teljesen áttörtük az ellenséges frontot. Ugyanezen a napon a főhercegi sereg egyes részeinek Otfinov mellett az alsó Dunajecen is sikerült a folyón való átkelést kierőszakolniok. Ezek a nagy sikerek az ellenséget azokon a szakaszokon, ahol még nagy nehezen helyt állott, így Gromniktól északra és Malasztovtól délre, szintén megingatták. Ezek után már május 2-ikán este kétségtelennek látszott, hogy Dimitriev tábornoknak a több mint száz kilométer kiterjedésű egész galíciai nyugati frontról el kell vonulnia. Azoknak az oroszoknak száma, kiket ezen a napon elfogtak, az első futólagos becslés szerint is többre rúgott nyolcezernél. A zsákmányolt

Tüzérségünk átkelése a Dunajecen.

Fénykép után készült rajz.

A gorlicei templom romjai.

ágyúknak és egyéb hadianyagoknak mennyisége egyáltalában nem volt áttekinthető.

Egy magyar lovastiszt, ki mint egy tábori telefonállomásnak vezetője egy Gorlicetől nyugatra emelkedő magaslatról nézte végig az előtte lejátszódó óriási küzdelmet, megrázó benyomásairól egyik tábori levelében számolt be. A következőket írta:

»Reggel hat óra felé, mikor a ködök már felszálltak a völgyből és az egész panoráma egy csodaszép májusi reggel fényében ragyogott fel, valamennyi ágyú, hirtelen, mint egy előre megbeszélt jelre, egyszerre szólalt meg. Úgy rémlett, mintha az ugató tábori ágyúknak nagyon sietős volna a dolguk, míg a nehéz tarackok, a 21 centiméteres mozsarak és a 30·5 centiméteres motoros ütegek eleintén csak közönyösen, de azután parancsolóan vettek részt a hangversenyben.

Szemem előtt pedig olyan színjáték tárult fel és alakult ki, melynél nagyszerűbbet és borzalmasabbat még nem láttam.

Ott, ahol az orosz gyalogság már hónapok óta tartózkodott, a talajból, sűrűn egymás mellett, kicsi, nagy és óriási méretű barna földfelhők szállottak fel. A felhők

egyesültek, együtt nőttek és az egész lejtőt barna ködbe burkolták, melyben cikázva villant fel a srapsnelek tüze. Az eget, ameddig a szem ellátott, fehér srapsnefeldhők takarták el és kevésbé merész fantázia is el tudta képzelni, hogy milyen pusztulás ment túlhan végbe.

Mikor korán reggel elfoglaltam megfigyelőhelyemet, a gorlicei petroleumfinomító már a tűz martaléka volt, de a lángokat nem lebelett látni, csak a sűrű, fekete füstgomolyag tünt szemembe, melyet a szél megragadván, észak felé vitt és mely fantasztikus, óriási alakokká fúvódott. Ebben a fekete ködben, mely olykor mélyen a földig ereszkedett alá, szintén fel-felvillogtak a srapsnelek és a felhőcskék, melyek nyomonban támadtak, élesen elütöttek a naftafüstnek ólmos szürkességétől.

Alig kezdődött még meg a tüzérségi harc, mikor a faluban, mely előttem a völgyben terült el, máris egymás után lángbaborultak a házak. Bárhová néztem is, közel és távol, vörös lángok csaptak ki a szalmafedelekből és az erődházakból és ezek a lángok óriási füstfelhők kíséretében törtek az ég felé. Borzalmas, de félelmes volta mellett is gyönyörű látvány volt!

Amit szemem látott, nem írhatja le toll, nem festheti meg festő, nem gondolhatja ki képzelet és emlékezetem alig tudja rekonstruálni.

Az összelőtt tarnovi állomásépület.

Reggel hat órától alkonyatig állottam helyemen, balkezemmel a telefonkagylót fogva és jobбомmal messzilatómat szorítva szememhez. Elöttem feküdt a térkép és erről kémleltem a csatatér felé, minden mozdulatot figyelemmel kísérve és majdnem mindent meglátva. Tíz óraker reggel beszüntették a tüzet és gyalogságunk közvetlenül utána kifutott árkaiból és ritka rajvonalakba fejlődve indult rohamra. Rám nézve hangyák voltak, melyek dombjuk felé szaladnak.

Egyik rohamoszlop a másik után kúszott előre és amint a terep minden fedezékéhez alkalmazkodva; lassan az ellenséges lövészárkok felé haladtak, izgatottságom egyre nőtt, szívem összeszorult, mert tudtam, hogy ennek a támaszpontnak elfoglalása hatalmas lépés a győzelem felé.

Olykor, ha ellenséges gránátok vagy srapnelek csaptak le az oszlopok közelében, egy részük kissé hátrált, sőt itt-ott egyesek visszafelé is szaladtak, akik aztán két-három embert magukkal ragadtak, de általában nagy bátorsággal és lendülettel támadtak és eltűntek az erdőben, mely a fedezékek mögött az egész magaslaton végighúzódott. A hegyet elfoglaltuk és az áldozatok, melyeket hoztunk, aránylag csekélyek voltak. Tüzérségi előkészítésünk sokkal jobb, a pusztítás, melyet ütegeink az ellenséges állásokban okoztak, sokkal nagyobb volt és az ellenség sokkal jobban megtört, mintsem hogy komolyan ellentállhatott volna a gyalogság rohamának. Az az érzésem, hogy az orosz gyalogságnak mind a harc vonalban álló, mind a tartalékban levő csapatai dobogó szívvel várták rohamunkat és hogy boldogok voltak, mikor a rettenetes bombázás megszűnt és a gyalogság közeledett, hogy rohama mintegy megváltsa őket a szörnyű szorongásból. Ott voltam Pusztiki lövetésénél, láttam a poklot, melyé a hegy átalakult és másnap megnéztem a pusztítást, melyet ütegeink okoztak. Csak most értettem meg az oroszokat, akik ott epedve várták a gyalogság rohamát, még pedig nem feltűzött szuro-

nyokkal, hanem kitárt karokkal. Az ilyen rettenetes ágyútűzben még a legerősebb idegek is felmondják a szolgálatot.

A foglyok között egy orosz altisztet láttam, kinek mellét vitézségi érmek borították, amelyeket az orosz-japán háborúban szerzett magának — és most ott állott elöttem és sírt, mint egy gyermek... Még sohasem élt át ilyen rettenetes valamit. Sokan egészen zavartak

Orosz foglyok.

voltak és nem emlékeztek semmire, mások teljesen meghülyültek. Ezekre az emberekre borzasztón hatott, amit átéltek. Tehetetlenül állottak szemben jól célzott ágyútűzünkkel. Nem tudtak menekülni, nem mertek előkúszni, rejtkehelyeiken kellett összebujniok, hogy imádkozva várják az utolsó pillanatot. Elöttük, mögöttük, jobbra-balra szakadatlanul hullottak a gránátok, kicsi és nagy lövegek csapódtak le, melyek fákat zúztak szét és olyan földfelhőket kavartak fel, hogy a térdepelőknél elhomályosult a szemük és kétségbeesetten kellett hallgatniok a megsebesültek jajgatását és rémült ordítását, amely a lecsapódó gránátok tompa roppanásával és a fejük fölött szétpukkanó srapnelek süvítő csattanásával borzalmas hangzűrzavarrá egyesült. És olykor-olykor azoknak a rettenetes 30,5 centiméteres lövegeknek egyike süvöltött feléjük, mely még a földet is megremegtette. Délutánra már W... magaslatot, az orosz állások utolsó kulcsát is elfoglaltuk. Mikorra besötétedett, minden elhallgatott és csak az égő falvak emlékeztettek a nap borzalmassá-

gára. Ez volt május 2-ika, offenzívánknak első napja».

Az osztrák-magyar nehéz tüzérség és különösen 42 centiméteres tarackjainknak hatásáról Biró Lajos a következőket írta egyik haditudósításában:

Az egész hosszú idő alatt, míg lövészárkaink mintegy néma daccal néztek szembe Nyugat-Galiciában az oroszokéival, az osztrák-magyar hadsereg nagy és változatos tüzérségi parkkal volt ellátva. Január közepén új lakó vonult be ebbe a telepbe: egy királyi szörnyeteg, a *Skoda-műveknek* 42 centiméteres tarackja. A bevonulás hosszadalmas előkészü-

mérnök kísérte, kinek ott kellett lennie azoknál a munkálatoknál, melyek segítségével felállítják majd.

Ez a feladat megint nagy és rendkívüli munkával járt. Egy harminctonnás darura volt szükség és tágas ágyazatot kellett építeni: egy egész házat, melynek méretei egy kisebb villáéna feleltek meg. Mikor a ház készen volt, a királyi szörnyeteg elfoglalta hajlékát. És csak most lehetett az első lövést, szinte azt lehetne mondani: díszlövést, leadni.

Az ágyú csövében egy felnőtt ember is kényelmesen elfér; lövegéből legfeljebb tizet szállíthat egy vasúti kocsi.

Az első lövés emlékezetes aktusa január 14-ikén ment végbe.

A tarackot Bogumilovic állomásánál (Tarnovtól nyugatra) építették be és iránya Tarnov felé mutatott. Tarnovban vígan voltak ezen a napon. Az orosz újévet ünnepelték. Ebbe a vidám hangulatba dördült bele reggel kilenc órakor a szörnyeteg. Hatása leírhatatlan volt. Az oroszok a pánikszerű rémületben elvesztették fejüket, azok a bizonyos hölgyek gyorsan elmenekültek a városból és

A tarnovi csatálér részlete.

letek után, de mégis a legnagyobb titokban ment végbe. Mikor a szörnyeteg apokaliptikus bömbölése először gördült végig a téli táj felett, csak nagyon kevesen tudták, hogy ez az ő rettenetes hangja volt. De most már itt is, túlnan is ismerik és bárhol jelenik meg ez az érekeolosszus, mindenütt kimondhatatlan rémület jár előtte hírnökként.

A 42 centiméteres tarack január elején indult el keletgalíciai útjára a Skoda-művekből. Már szállítása is különös előkészületeket kívánt; elsősorban egy hattengelyű, 75 tonnás vasúti kocsira volt szükség. A rendes vasúti kocsik húsztonnások. Így hát magától értedődik, hogy már alépítményénél fogva sem alkalmas minden vasúti pálya ennek a szörnyetegnek szállítására. Vannak vasutak, melyek a 42 centiméteres tarackokat egyáltalában nem bírják el.

A kolosszust, mely speciális utakon érkezett Kelet-Galiciába, kiváló konstruktora, *Kroh*

az oroszok sietve tíz kilométerrel vitték hátrább a hadtáppállomást.

Ez volt a negyvenkettős tarack első fellépése. Ettől fogva egyre újra és újra felhallatszott dördülése a dunajecmenti mezők felett és ha megszólalt, megnevezhetlen rémület reszkettetett meg minden élőt a folyónak jobbpartján.

Eleinte a 30-5 centiméteres mozsaraknak tulajdonították Tarnov polgárai a rettenetes hatású lövedékeket. Egy-egy ilyen kilőtt szörnyeteg egész házsorokat elsepert és 6-7 méter mélységű tölcésereket fúrt a talajba. De azután megtudták, hogy ezt a rettenetes munkát nem a 30-5 centiméteres mozsár végzi, hanem egy még ennél is félelmetesebb hadigép.

A tarack lövegei 1½-2 perc alatt teszik meg útjukat. Ez alatt az idő alatt egyre hallatszik dermesztő zúgása. Nincs valami megdöbbentőbb, mintha elképzeljük Tarnov lakosságát, amint meg-megálló szívveréssel hallgatta a

levegőn átfűrődő lövegnek közeledését és reszketve kémlelte, hogy hol fog lecsapni. A szörnyeteg lövései borzasztó pusztításokat végeztek, de még az anyagi és emberéletben okozott károknálisrettenetesebb volt az a lelki megroppanás, mely ennek a fegyvernek tüztét kísérte. Amint felhallatszott sivi-tása, minden halandót leírhatatlan iszonyat szállott meg. Voltak orosz katonák, kik robbanásának rettenetességétől és gázaitól megörültek és egészen hihetőknek hangzik, hogy a tarnoviaiak közül sokan lelki betegek lettek a gyötrelmes izgalmaktól.

Az oroszok természetesen mindent elkövettek, hogy rettenetes új ellenségüket megsemmisítsék. Orosz repülőket állandóan ott keringtek, ahol helyét sejtették. De a tarackot ezer fogás nagy ügyességgel rejtette el az oroszok tekintete elől. Mikor a löveget egy erdőben állították fel és tisztást kellett a számára kivágni, magát ezt a tisztást is ügyesen elleplezték: a fák koronáit kötelekkel húzták egymáshoz közelebb és így az orosz repülőket félrevezetésére a tisztás fölé zöld fedelelet vontak. A csel sikerült és a szörnyeteg zavartalanul végezhetette pusztító munkáját. Amellett kiemelendő, hogy az új óriástarack számos lövés után még ma is az a tökéletes hadigép, amely az első napon volt.

Ez a tarack nagy diadala a Skoda-gyárnak és rokonától, a német negyvenkét centiméteres mozsártól sok tekintetben különbözik, még pedig tábori alkalmaztatásának előnyére.

A tarack pályája nagyon meredek: olyan, mintha ez a pokolgép egyenesen az égbe küldené súlyos lövedékét.

Egy 305 cm-es mozsarunk töltésre előkészítve.

Hétfőn, május 3-ikán, teljes erővel folytatódott a küzdelem. Mindazokból az állásokból, amelyekben az oroszok reggelig még tartották magukat, a legközelebbi órákban kiszorítottuk őket. Pályaudvara miatt csak Tarnov városában igyekeztek még egy darabig ellentállani, hogy az ott óriási mennyiségben felhalmozódott hadianyagot azon az egyetlen vasúti vonalon, mely a harctérről kelet felé, Przemyslbe vezet, legalább részben elszállíthassák.

A küzdelem e második napjának estéjéig foglyaink száma 30.000-re, a zsákmányolt ágyúké 70-re emelkedett.

Győzelmünk jelentőségét akkor még nem lehetett áttekinteni. De a közvetlen benyomás

Magyar honvédek bevonulása Tarnobrzegbe.

A Klotz-fotó, Wien, felvétele.

* * *

Előnyomuló csapataink Nyugat-Galiciában. Kankovszky Ervin felvétele.

máris az volt, hogy mindama hadiesemények közül, melyek odáig lejátszódtak, ennek a Gorlice mellett vívott májusi csatának lesz a legnagyobb hatása a világháború eldöntésére. Hindenburg mazuri küzdelmei kétségtelenül szintén súlyos sebeket ejtettek az ellenségen, de mikor ezek lefolytak, a hadjárat fejlődésének csak kezdő állapotában volt. Az oroszok számára, nagy veszteségeik után, még nem egy lehetőség kínálkozott, hogy részleges katasztrófaikat kiegyenlítsék. De április végéig erőiket a lehető legnagyobb mértékig kifejtették már. Az erők egyensúlyának minden további eltolódása olyan hatással járhatott csak ezentúl, mely előkészítette a döntést.

Az orosz főhadiszállás nem értette meg azonnal, hogy mi történt tulajdonképpen.

Lehet, hogy Dimitriev egy ideig húzódtott az igazság teljes bevallásától és a nagyhercegnek beküldött jelentései nem tárták híven fel vereségének egész nagyságát és terjedelmét. Mindenesetre tény, hogy az orosz vezérkar nem tudott magának azonnal világos képet alkotni a nyugatgalíciai eseményekről és azt hitte, hogy egyelőre csak demonstrációról van szó.

Még május 4-ikén is a következőket írta egy nagy orosz lap: »A Savli—Mitau irányában megindított offenzívának nyilvánvalóan az a célja, hogy

egy jelentékenyebb és más helyen végrehajtandó műveletet leplezzen. Még nem világos, hogy ellenségeink figyelmünket a Kárpátokról Kelet-Poroszország felé, vagy Kelet-Poroszországról a Kárpátok felé akarják-e elvonni.« Más orosz lapoknak katonai kritikusai még mindig »a németeknek a Bzura mentén kifejtett tevékenységére« utaltak és figyelmeztettek, hogy abból az irányból nagyobb előretörés fenyegethet esetleg.

Egy félhivatalos orosz kommuniké a következőképpen ítélte meg a helyzetet: »A bizonytalan

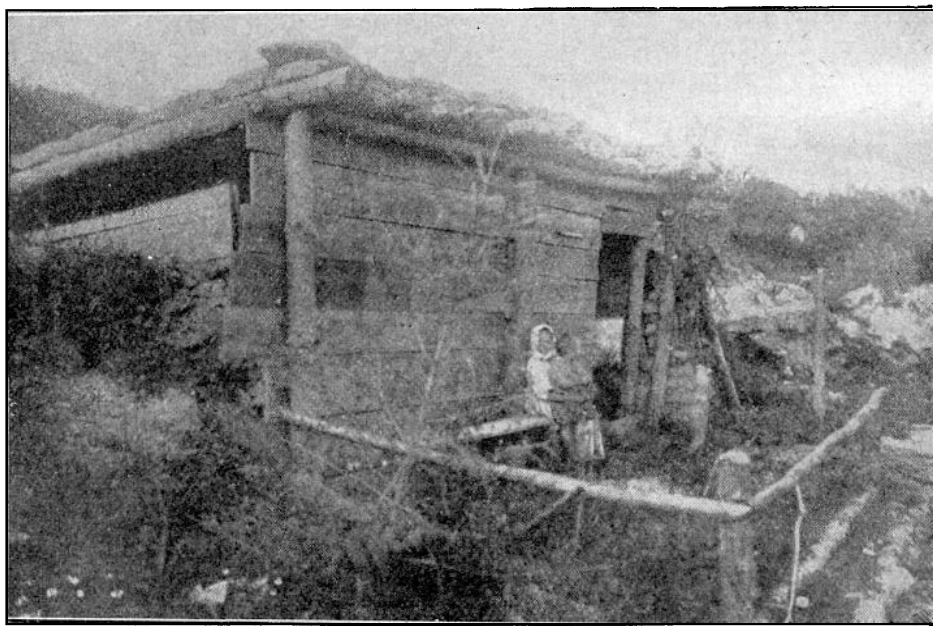
osztrák-magyar és német hadműveletekkel az az alaposan előkészített és határozott akaratunk helyezkedik szembe, hogy tovább nyomulunk előre a Kárpátokban.«

De közeledett az idő, mely teljes világosságot hozott az orosz számára, minthogy hadműveleteink egyre többet veszítettek »bizonytalanságukból«.

A megvert ellenség május 4-ikéig a Viszlokától nyugatra sebtében elkészített védőállás mögé vonult vissza, ahol újra megkísérelte az ellentállást.

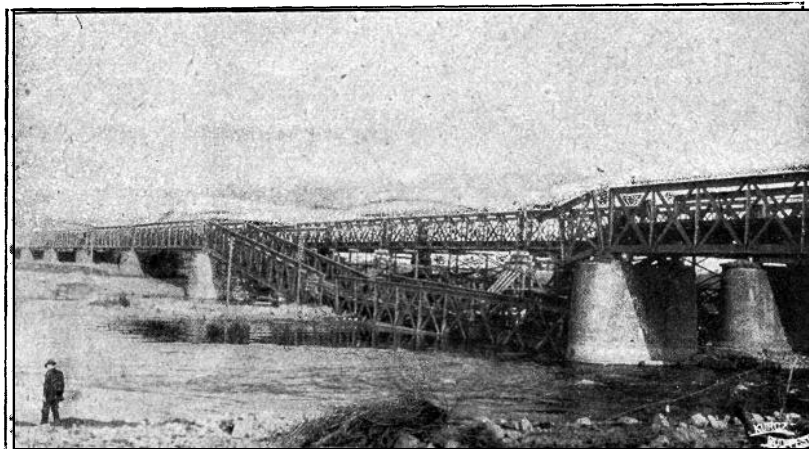
* * *

Annak, hogy az oroszok kiűrtették nyugatgalíciai frontjukat, az volt a következménye,

A visszatérő kárpáti lakosság katonáink elhagyott szállásait használja lakásul.

Tábori Kornél felvétele.

A szétrombolt és helyreállított
Viszloka-híd Rzeszov mellett.

Kankouszky Ervin felvétele.

nek Magyarország legészakibb csücskében lévő állásai — mint említettük — immáron teljesen tarthatatlanokká lettek. Az áttörés stratégiai hatásának érezhetővé kellett válnia és az orosz kárpáti frontnak a Lupkovi-nyeregig való felgöngyölése csak természetes következménye volt a sikerült áttörésnek. Ennek a fényes eredménynek a bravuros hadművelet érett gyümölcseként kellett a győző ölébe hullnia. Mert ha az ellenség késik az elvonulással, akkor elszakad hátsó összeköttetéseitől és elvágják a hegységben álló csapataitól.

És valóban Boroevics gyalogsági tábornoknak szomszédos hadseregétől már kora reggel azt a hírt hozta a táviró, hogy az előtte állott ellenség a május 4-ike és 5-ike közötti éjjelen megkezdte az észak felé való elvonulást és hogy majdnem az egész fronton gyorsan, részben mekkülésszerűen vonul vissza.

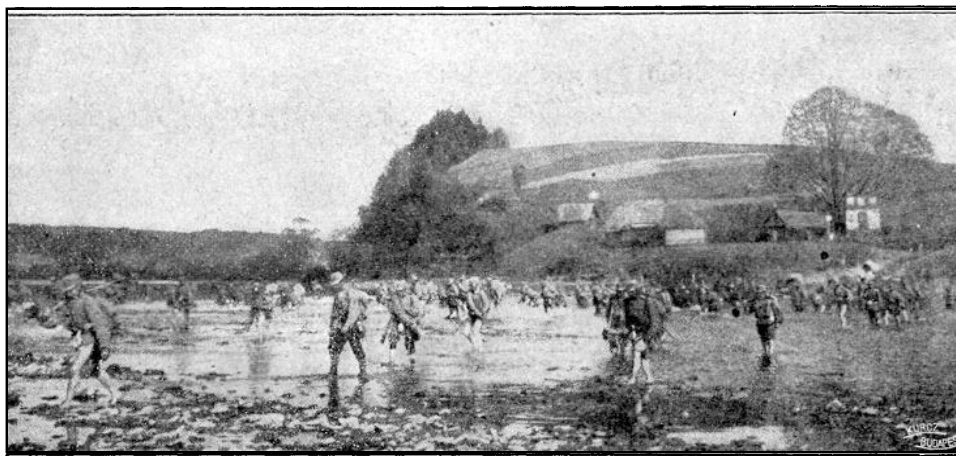
A harmadik osztrák-magyar hadsereg nyomon követte az ellenséget. Emmich tábornok, a Mackensen-féle hadsereg jobbszárnyának parancsnoka, azzal a céllal, hogy az oroszok visszavonulásának útját, amennyiben még lehetséges, elzárja, csapatait, melyek hála az ellenség gyors hátrálásának, Zmigrodnál még sértetlen állapotban találták a Viszloka hídját, erőltetett meneteléssel a Duklától északra el-

terülő terepig nyomultatta előre, úgy hogy ágyúi ennek a napnak estéjén Dukla városát és azt a hegyi utat, mely a hasonló nevű és sokszor említett szorosból vezet előre, erős tűz alatt tartották. S mialatt német csapatok a Kárpátok felé őrkdtek, hogy egyetlen orosz se osonhasson el északnak, szövetségünk háta mögött még elsáncolt ellenség állott.

Egyébként Mackensen seregének centruma és balszárnya ellenséges utóvédekkel küzdve, még ezen a napon a Viszlokáig hatolt előre.

Május 6-ikán a hadsereg zöme átkelt a folyón. Az ellenség a porosz gárdaezredek meg akarta akadályozni a keleti partmagaslat megszállásában, de a német csapatok megtámadták és miután megverték, tizenöt tábori ágyút és két nehéz löveget vettek el tőle. Csak maguk a gárdacapatok 12.000 foglyot ejtettek és három löveget meg negyvenöt gépfegyvert zsákmányoltak odáig.

József Ferdinánd serege, mely a legszorosabban együttműködött Mackensennel, május 6-ikán jobbszárnyával szintén átkelt a Viszlokán. A 10-ik osztrák-magyar hadtest, mely parancsnokának, Meczenzéffy tábornoknak vezetése alatt az összes eddigi harcokban rendkívüli módon kitüntette magát, május 7-ikén elkeseredett utcai harcok után merész, haláltmegvető rohammal elfoglalta Brzostek városát, melyet az oroszok kitaró makacssággal védelmeztek. Az osztrák-magyar seregnek centruma és jobbszárnya az ellenséget több szí-

Az oroszok üldözése egy folyón keresztül.

vósan tartott utóvédállásából kiverte és folytatta előnyomulását.

Közben dél felől bekanyarodó tüzérségünk tűz alá vette a tarnov—dembicai visszavonulási és vasúti vonalat. Ez lehetetlenné tette Tarnovnak további tartását. Azokban a döntő harcokban, melyeket ennek a városnak birtokáért vívtunk, 30·5 centiméteres mozsarainknak különösen fontos szerep jutott. Mikor koncentrikus tűzük megrendítette az oroszok állását és a drótsövényeket romhalmazzá lőttek, a gyalogság indult utolsó támadására. Az oroszok állásaikban várták be a rohamot, úgy hogy szuronnyal kellett belőlük kiverni. Ezeknek a kemény harcoknak, melyekben a város védői elismerésreméltó vitézséget tanúsítottak, az a roham volt a csúcspontja, melyet katonáink az egész vidék felett uralkodó 419. számú magaslat ellen indítottak. Ennek elfoglalása magának Tarnovnak elestét jelentette. A 419. számú magaslat birtokában csapataink ellentállás nélkül vonulhattak be a városba. És valóban, május 6-ikán délelőtt 10 órakor az oroszoknak utolsó csapatai is elhagyták Tarnovot, melybe azután a mieink vonultak be. A főherceg serege ennek a napnak estéjéig 16.000 embert fogott el, sok löszert és 31 gépfegyvert ejtett zsákmányul.

Ugyanebben az időben természetesen Boroevicsnek Duklánál álló csapatai is előnyomultak. Május 6-ikán délután 5 órára Boroevics seregének egyes részei a Dukla-szorost is elérték.

Ő Felsége hadseregeink főparancsnokának meglehangú írást küldött, mely a többi között a következőket tartalmazza: »Meleg hálával gondolok a derék, testvériesen összetartó csapatokra, a haza csodálattal tekint fiaira.«

Frigyes főherceg valamennyi, a haretéren levő csapat előtt felolvasta Ő Felsége köszönetét és a következőket fűzte hozzá: »Mélyen meghatva ettől a legkegyelmesebb elismeréstől, annak a szilárd bizalomnak adok kifejezést, hogy a győzelmes szövetségesek támadásának és az üldözésnek energikus és céltudatos folytatása teljes, döntő sikerre fog vezetni és teljessé fogja tenni az ellenség vereségét.«

Vezérkarunk főnökének nagy érdemeiről a következő legfelsőbb kéziratból emlékezett meg Ő Felsége:

Kedves Conrad báró, gyalogsági tábornok!

Az ön által szellemesen megkoncipiált művelet Nyugat-Galiciában szép taktikai sikerhez vezetett, mely, ha Isten akarja, tovább ki fog alakulni és a végleges győzelemhez fog vezetni. Hadseregfőparancsnokának legteljesebb bizalma, melyet ön bír, a belső meglegedettség, amelyet munkája gyümölcse láttára éreznie kell,

Dukla romjai az oroszok menekülése után.

az ön legszebb jutalma. Legmelegebb elismerésemről, mélyen érzett hálámról és teljes bizalmamról is bizonyos lehet.

Bécs, 1915 május 5.

Ferenc József s. k.

A német császár a következő távirattal fejezte ki elismerését vezérkari főnökünknek:

Hötendorfi Conrad báró,

osztrák-magyar császári és királyi gyalogsági tábornoknak, az egész fegyveres hatalom vezérkara főnökének.

Az ön teljesítményei Frigyes főherceg ő cs. és kir. fenségének hű támogatása és a gorlicei és tarnovi dicsőséges csaták előkészítése, főleg pedig keresztülvitele körül mindenkorra meg lesznek örökítve a történelemben. Mint mindenkor, ön ez alkalommal is azon fáradozott, hogy hadvezetőségeink és csapataink megingathatlan fegyverbarátságát előmozdítsa és bensőbbé

tegye. Hálás elismeréssel ezért önnek a Pour le mérite-rendet adományozom, melyet önnek személyesen átnyújtottam.

Pless-kastély, 1915 május 12.

Vilmos R.

Azt a feltevést, hogy az oroszok a Viszloka-szakaszon legalább addig ellentállanak, míg az Ivanov-hadseregnek sikerül a Dimitrievvel való összeköttetést megtalálni, már azok az események megdöntötték, melyek 6-ikán mentek végbe áttörési frontunk centrumában. Míg a 4-ik sereg hadtestei ezen a napon Pilzno és Jaszlo között átkeltek a Viszloka-szakaszon, addig Mackensen hadseregének jobbszárnya Duklán át Rimanov felé kanyarodott. Mint-hogy dél felől 3-ik hadseregünk a Duklaszoroson át nyomult ugyanekkor előre, Ivanov egyes hadoszlopai már nem tudtak megmenekülni.

Egy ellenséges csoport, mely legalább egy hadosztályt tett ki, kénytelen volt magát 10-ik hadtestünknek megadni. Ez ugyanekkor 21 ágyút, köztük 5 nehéz löveget zsákmányolt az ellenségtől. Az Ivanov-hadseregnek sok más csapatát szétugrasztottuk. Az erdőbe menekültek és ide-oda bolyongva, Lupkovtól keletre és északra kerestek valami Galiciába vezető átjárót. Ivanov hadserege ennél a visszavonulásnál összesen két hadosztályt, tehát majdnem egész hadtestet volt kénytelen feláldozni. Csak ezen a nagy áron tudta az ellenség ennek a hadseregnek többi csapatait, úgy ahogy, megmenteni.

Az orosz kormány nem tudta ugyan galíciai seregeinek vereségeit meg nem törtéنتté tenni, de mindent elkövetett, hogy a külföld ne tudja meg az igazságot, vagy hogy ne lásson legalább világosan. Így hát azokat a »kósza híreket«, melyek az ellenség »állítólagos« győzelmeiről szó-

lottak, külföldi képviselői útján hivatalosan megcáfoltatta. A norvégiai követségnek egy ilyen cáfolata így hangzott: »A császári orosz követség fel van hatalmazva mindazoknak a berlini és bécsi sajtójelentéseknek, melyek szerint a német-osztrák-magyar hadseregek Nyugat-Galiciában győzelmet arattak, a leghatározottabb megcáfolására. Ezek a jelentések teljesen hamisak. Azok a küzdelmek, melyek ott az utolsó napokban zajlottak le, egyáltalában nem adtak alkalmat arra, hogy győzelemről lehessen beszélni, sőt még részlet-sikerről sem lehet szó.«

De csatákat nem hivatalos kijelentések döntenek el, hanem fegyverek és így seregeink mit sem törődve a cár kormányának vélekedésével és felfogásával, tovább folytatták győzedelmes előnyomulásukat.

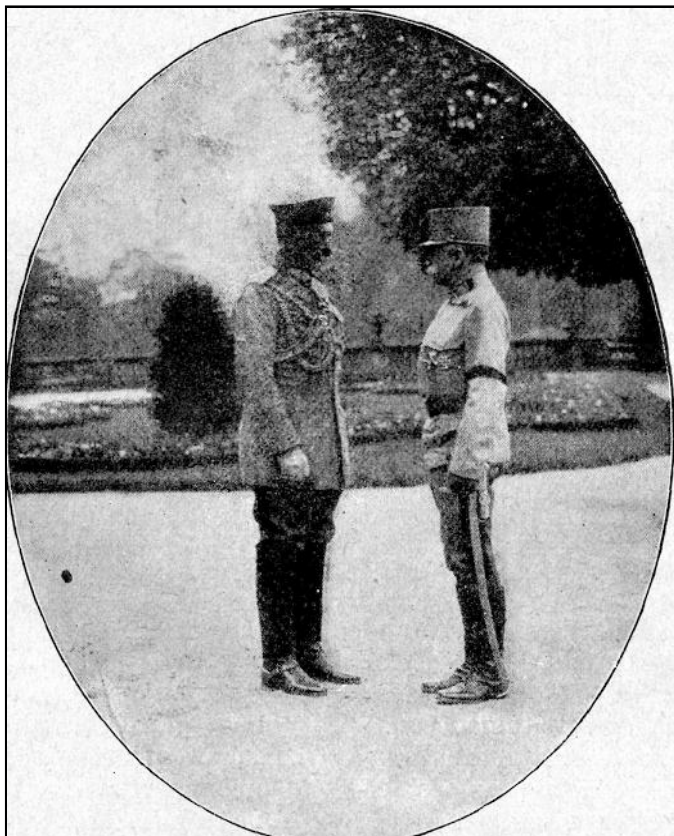
Miután Mackensen vezérezredes serege május 6-ikán átkelt a Viszlokán és a főherceg serege Tarnov elfoglalása után az egész Dunajec-vonal kiürítésére kényszerítette az ellenséget, a gorlice—tarnovi áttörési csatát befejezettnek lehetett tekinteni.

Az ellenség 160 kilométer széles fronton visszavonulóban volt. Az oroszoknak áttört állásait már 30 kilométernyire maguk mögött nagyták a győzők.

* * *

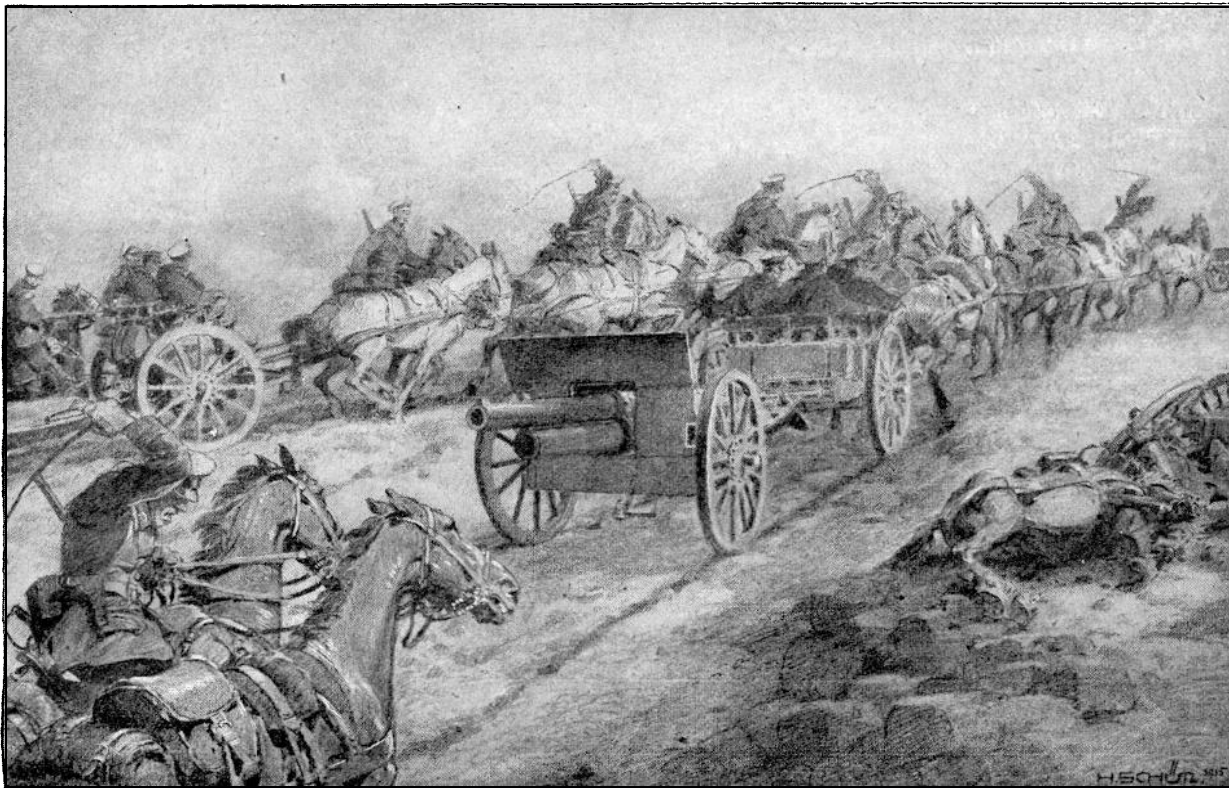
A Tarnov és Gorlice melletti várszerű orosz állásoknak áttörése rendkívül nagy stratégiai sikert jelentett. De jelentősége még a siker méretein is túl emelkedett. Mert ez a siker olyan felfogást döntött halomra, mely már-már erős falként ékelődött a háborúról alkotott legújabb képzeink közé.

Franciaországban éppen úgy mint Flandriában, a Dardanelláknál éppen úgy mint balkáni harcterünkön lassan-lassan valamelyes mozdulatlan-ságba merevedtek bele a kölcsönös küzdelmek. Éppen ilyenek mutatko-

II. Vilmos német császár és hölzendorfi Conrad vezérezredes, osztrák-magyar vezérkari főnök.

Berger G., Potsdam, felvétele.

Orosz tüzérség menekülése Nyugat-Galiciában.

Schütz H. rajza.

zott a háború képe az északkeleti hadszíntéren is. Hónapokon át szinte változatlan helyzetben állottak egymással szemben az ellenséges csapatok. De azért nem lehetett volna azt állítani, hogy a hadműveletek egyáltalában szünetelnek. Szó sincs róla. Sőt a Kárpátokban a legborzalmasabb és legegyszerűbb küzdelmek folytak, a front valósággal vibrált és ide-odavonaglott, de ez, hogy úgy mondjuk, csak belső mozgás volt, külsőleg alig-alig lehetett észrevenni. Az ember minden új jelenség számára valami magyarázatot keres és a hadviselésnek ez egészen új és eddig szokatlan módját is meg igyekezett érteni. És mert keresett, talált is magyarázatot. Egyszerre csak új jelszó hallatszott fel: A modern háború: technikai probléma! Kiegészítette ezt egy másik szállóige: Nyílt frontális támadás a modern háborúban lehetetlen.

És íme, mikor már-már belenyugodott ebbe a magyarázatba, váratlan esemény dönti az új felfogást halomra. Áttörésnek, nagyarányú és nagykonceptiójú mozgó harcok híre érkezik...

Ha a háború fogalmát megszemélyesítve képzeljük el magunknak, azt mondhatnók, hogy a háború most újra tulajdonképpeni elemében

volt. Pegazus módjára kiszabadította magát az igából, a »technikai probléma« igájából melybe az új idők akarták láthatóan belekényszeríteni, megszólalt benne őstermészete és ismét a régi lett. A tavasz újra szárnyakat adott neki és íme hirtelen letépte magáról a pozíció láncát, melyhez hozzá volt kovácsolva, letépte, noha általánosan azt hitték már, hogy sohasem fog tőle elszabadulni tudni. De elszabadult és frissen, viharosan előretört...

Május előtt lidércnyomásként nehezedett tettekre vágyódó seregünkre az a tudat, hogy harci kedvüket, merész akaratukat a pozíciós háború fogja megemészteni, hogy örökre le kell mondaniok a mozgóharcok vérforraló, lelkesítő küzdelmeiről, le kell mondaniok a gyors üldözésekről, a hősi rohamokról, az ágyúknak szédítő iramban való elővágatásáról, a merész tettek, az egyéni érvényesülésnek háborújáról...

Milyen élet... Örökre ott guggolni a lövészárokokban, szemben az ellenséggel, miközben legfeljebb a legközelebbi meredek hegycsúcs ellen lehet egy-egy támadást intézni. És minden néhány kilométernyi térnyerés után újra ott várni hetekig az új »pozíció«-ban, míg fáradságos »technikai« harcban sikerül az

ellenséget megrendíteni. Csak ekkor lehet megint új támadásra gondolni! És ez így menjen örökre? A háború végéig? Hát ha a modern háború épenséggel így akarja, ám ezt is el kell viselni. De annyi bizonyos, hogy akkor vajmi kevés gyönyörűséget nyújt a modern hadviselés a katonának.

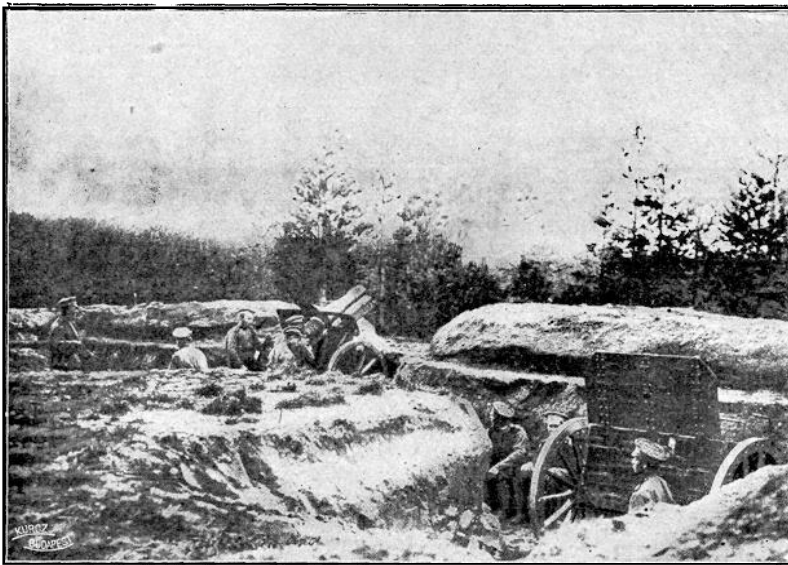
De a hadak újkori istenének humora is van. Valamennyiünket bolondított és valamennyien ráhagytuk magunkat szedni. Tapasztalatot tapasztalatra halmozott fel számunkra, melyekből következtetéseket vontunk le. Következtetéseket, melyek valóságos csodái voltak az elméleti logikának és az emberi agy következtető képességének. De a modern Mars még többet is tett. Elméletünk helyes voltát, minden várakozásunkat felülmúló biztossággal gyakorlatilag is bebizonyította. Amint előre láttuk, a háború úgyszólván csakis technikai problémává lett. A pionirművészet diadalokat ült. Úgy látszott, hogy a lovasság eljátszotta szerepét. De a gyalogság sem ragyogott már régi fényében: a szabad mezőkről a föld

Orosz fogolytipusok.

alá került. És hol maradtak rajvonainknak feltűzött szuronnal és mennydörgő éljen-kiáltások között végrehajtott vakmerő előretörései? Oh nem maradtak el végképpen. Csakhogy ritkán, ünnepnapokon került rájuk a sor. Hosszas és fáradságos munka árán lehetett csak hozzájuk eljutni. Ellenben a gyilkos lassúsággal múló, hosszú heteknek hétköznapjait azok a harcok töltötték ki, melyekben aknák, árkások, kézigránatok, közvetett tüzelés, fényszórók és drótsövények játszották a főszerepet. A kardot, lándzsát félretették, mint felesleges terhet a tréncocsikra rakták. Helyüket az ásó és kapa foglalta el és a tisztek gyalogsági puskával fegyverkeztek fel.

Még a háború első hónapjaiban szentül hitték hadseregünkben, noha békeidőben is felhallszottak már hipotézisek, hogy a technikai vívmányok túltengése még sem fogja a mozgás minden szabadságát és a vakmerő vállalkozási lehetőségeket teljesen megölni és így nem fogja a nagyobbszabású és messzireható műveleteknek sem végképpen útját állani. És valóban az, első negyedévben még sokat menteltek ide-oda a csapatok. De már ekkor sejtették valahogyan az eljövendőt. Úgy érezték, hogy a hadihelyzetnek ez az ide-oda hullámzása már nem igazi. Úgy lát-

Orosz tüzérség működés közben.

15 cm-es tarackunk löállásban.

szott, mintha kerülnék a nagy döntéseket. Még minden csak fejlődésben volt. De mi lesz, ha ez a fejlődés eléri tetőpontját? Ha, ami készülben van, megéri? Ha az összes erők az egész vonalon szembekerülnek egymással, az általános összeütközés közelségébe?

És ez a pillanat december vége felé valóban megérkezett. A bevezető összeütközések tartama már közben is egyre hosszabb lett, de az új év küszöbén az egész elfoglalt állásban megkezdődött a nagy birkózás és ebben az állásban maradt is meg és folytatódott azóta. Négy hónapon át. Így hát itt volt immáron a pozíciós háború. Megjött a — lényegében— állóharcnak ideje, melyben az ellenfelek főleg azért küzdöttek kimondhatatlan, szívós elkésredéssel egymás ellen, mert hónapokig tartó, töméntelen áldozattal járó, súlyos küzdelmeik csak alig néhány lépéssel vitték őket itt-ott előbbre. És a látszat az volt, hogy a háborút — mindaddig, míg véget nem ér valahogyan — nem is lehet többé más módon viselni. Már olyan hangok is felhallatszottak, melyek azt hirdették, hogy a döntést egyáltalában nem

lehet fegyverekkel kierőszakolni, hanem hogy a gazdasági kimerülés fog a háborúnak véget vetni.

De a hadak istene mosolygott. Miután négy hónapon át »meggyőzött« bennünket, hogy a pozíciós háború az egyetlen lehetséges módja a modern hadviselésnek, hirtelen idejénvalónak találta, hogy büszke tapasztalatainkat mégis »átcsoportosítsa« még egyszer. Máskülönbén egészen becsületesen fogott munkához. Azok a feltételek, melyek örök időkre és sziklaszilárdan biztosítottak tüntették fel a pozíció uralmát, megmaradtak. Az oroszoknak a Dunajec melletti erődített vonala, valamennyi fő- és előállása, drótakadálya és spanyollovasa még most is éppen úgy megvoltak, mint előbb; maga a Dunajec is ott volt még, sőt hatalmasan megdagadt állapotban és Dunajec-vonaluk mögött nem változott lényegesen az oroszoknak számbeli túlsúlya sem. Maga a Dimitriev-féle hadseregcsoport nem kevesebb mint tíz hadtestet foglalt magában. Minden úgy volt, mint az előző négy hónapon keresztül. De a régihez mégis valami új, valami csodálatos

járult hozzá. Mintha a hadisten fátyolt vont volna el hadseregeink vezetőinek szemeiről, mintha egyszerre megérintette volna velük, hogy eddig csak tréfát űzött, hogy az oroszok túlsúlyával, bástyaival szemben nekünk ott vannak a mi kiváló tábornokaink és ott vannak lelkes katonáinknak százezrei. Tehát: rajta, előre!

És seregeink viharos gyorsasággal törtek előre... Hadosztályaink többé vissza nem szorítható áradatként szakították át gátjaikat. Sem drótakadályok, sem fegyverekkel teletűzdelt sáncok nem tudták megállítani.

És győztünk!

Mint az éjjel árnyai a felragyogó nap elől, úgy menekültek az oroszok, szörnyű pánikban, katonáinknak ellenállhatatlan rohama elől... A háborúnak valóságos tavaszi ébredése volt ez sorainkban. A »pozíciós háború« démonját legyőztük, újra feltámadt a friss, jókedvű mozgó háború... És nem égi hatalmak támasztották fel, hanem zseniális hadvezéreink, és seregeinknek harci kedve, lelkesedése...

* * *

Az oroszok az egész vonalon visszavonulóban voltak és csapataink üldözték a hátráló ellenséget. De a nagy májusi offenzíva ötödik napján, május 6-ikán még álmodni sem mert volna senki, hogy a mozgó háború sok hónapon át, megszakítás nélkül fog tartani, hogy az ellenséget szinte megállás nélkül kergetjük végig egész Galicián, Lengyelországon Litvánia, Volhinia felé és mélyen bele a poléziai mocsarakba, hogy az összes orosz várak gyors egymásutánban omlanak össze rohamunk előtt, hogy négy hónap alatt kétmillió oroszot fogunk el és több ezer ellenséges ágyút ejtünk zsákmányul. Nincs az a Jules Verne vagy Jókai, aki akkoriban ilyen fantasztikus valamit tudott volna kigondolni. A valóság túltett minden emberi fantázián...

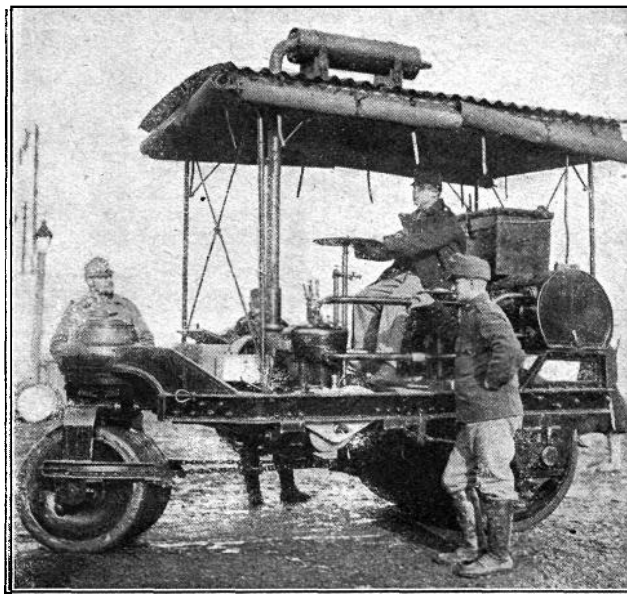
Ezt az óriási végeredményt persze, mely négy nehéz háborús hónapnak volt a gyümölcse, naponként megvívott súlyos harcokban, lépésről-lépésre, példátlan kitartással kellett kivívni. A tenger is — mondja egy török szállóige — sok-sok cseppből áll.

Május 6-ikán csapataink élei elérték a Viszlokát.

* * *

Mackensen jobbszárnya május 7-ikén Rimanov mellett állott meg, hogy bevárja, míg Boroevics hadserege közelebb nyomul hozzája. Ez még mindig az Ivanov-sereg romjait

kergette maga előtt. Egyes részeinek mindamellert sikerült megmenekülnie, de sok csapatja harmadik hadseregünk fogságába jutott. A beérkezett foglyok száma ezen a napon már elérte a 70.000-et és a zsákmányolt ágyúk száma már majdnem 100-ra rúgott. Boroevics tábornok üldöző hadoszlopai május 7-ikén a Lupkovi-szorostól keletre átkeltek a Kárpátok főgerincén. Legfelsőbb hadvezetőségünk a Boroevics-féle hadseregnek ezekhez a sikereihez a következő megjegyzéseket fűzte: »Az oroszok a téli hónapok alatt, hetekig tartó harcokban, a legsúlyosabb veszteségek között, a Kárpátok határgerincétől délre vetették meg lábukat.

Úthengerelő automobil, amellyel a galíciai rossz utakat javítják.

Frankl E., Berlin-Friedenau, felvétele.

S íme, az oroszok egész területnyeresége néhány nap alatt veszendőbe ment. Az ellenség nagy veszteségek között, melyek természetes következményei az ilyen gyors visszavonulásnak, elhagyta a magyar földnek azt a sávját, melyet olyan nehezen küzdött ki magának.

Mackensen jobbszárnyának Rimanov melletti rövid megállását arra használta fel, hogy seregének centrumát Krosznón túl tolja előre. A Mackensen seregéhez beosztott 6-ik (kassai) hadtestnek parancsnoka a 39-ik honvédhadosztályt bízta meg Kroszno elfoglalásával és a honvédek estig már végre is hajtották feladatukat. Ennek az volt az eredménye, hogy már a Viszloka-szakaszt sem tarthatták tovább az oroszok. Mackensen hadseregéhez csatlakozva, Jaszlón át, a főherceg csapatai is a Viszloka felé nyomultak előre.

Távíratkozás fényjelzőkészülékkel.

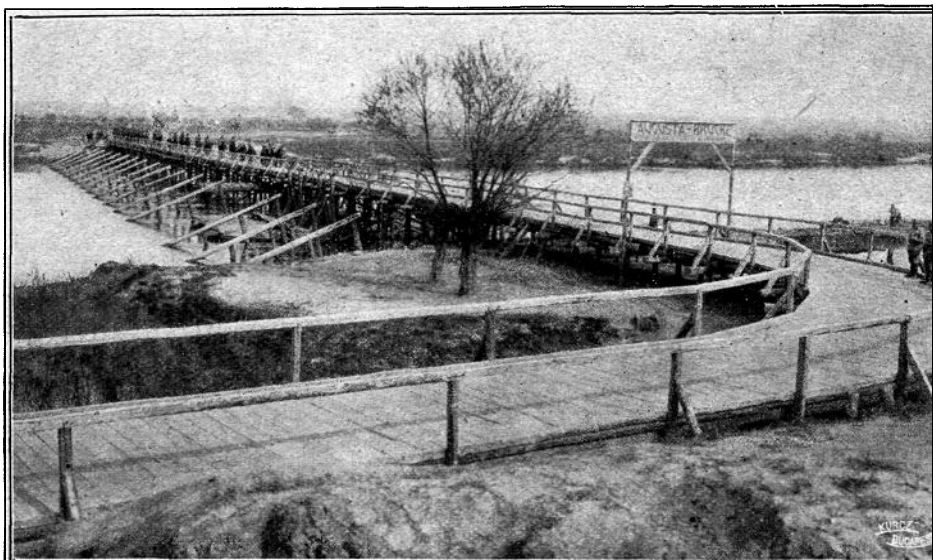
Annak a felgöngyöltő hatásnak, melyet 3-ik hadseregünknek Lupkovon át az oroszok kárpáti frontja felé való előnyomulása gyakorolt, természetes következményként az ellenségnek tovább, kelet felé fekvő szakaszaira is át kellett harapódnia. A Lupkovtól keletre

mintegy az Uzsoki-szorosig húzódó hegygerinceket a Bruszilov-féle 8-ik orosz sereg tartotta megszállva. Nos, most már ez is megingott és a nyugati szárnytól kezdve lassan-lassan le kezdett morzsolódní. De ekkor a Böhme-Ermolli-féle második hadseregünk, mely a

Elpusztult orosz tréncoksi.

Wanyerka Gyula eredeti rajza.

Hidásaink építette »Augusztá-híd« a Visztulán.

A Kúlophot, Wien, felvétele.

Bruszilov csapataival szemben állott, szintén akcióba lépett.

Ezen a napon Oroszország északnyugati részében is jelentős sikerünk volt. A németek elfoglalták Libaut, mely ottani hadműveleteinknek egyik fontos támaszpontja lett.

Az orosz sajtó, melynek végre rá kellett fanyalodnia annak bevallására, hogy a galíciai orosz fronton mégis történt olyasvalami, ami Dimitriev hadseregének átcsoportosítását teszi szükségessé, tovább folytatta mindamellett szemfényvesztő játékát. Sikereink jelentőségét azzal igyekezett lefokozni és közönségét azzal igyekezett továbbra is megtéveszteni, hogy mindig csak »Krakó körzetében« végbemenő mozdulatokról szólt és elhallgatta, hogy Kroszno

védekezésre. A nagyherceg azt a magaslati vonalat választotta, amely az Uzsokiszorosztól északkeletre, Bukovckótól északra, Kroszno—Dembicától keletre húzódik, azután a vasút túlsó oldalán a Visztuláig folytatódik és mellette körülbelül Szcucinnál végződik. Ez az elhelyezkedés persze megkövetelte, hogy az orosz Nida-frontnak balszárnyát kissé hátra vonják, mert csak így lehetett a vele való kapcsolatot megtartani.

De hadseregünk vezetői nem engedtek az ellenségnek annyi időt, hogy az ellentállásához szükséges előkészületeket befejezze, hanem azonnal újra támadtak.

Május 8-ikán Dembicát foglalták el csapataink és ezzel az alsó Viszlokán is átkeltek

majdnem olyan messzire van Krakótól, mint Lembergtől, úgy hogy éppen ezzel a joggal írhatott volna olyan mozdulatokról, melyek Lemberg »körletében« játszódnak le.

* * *

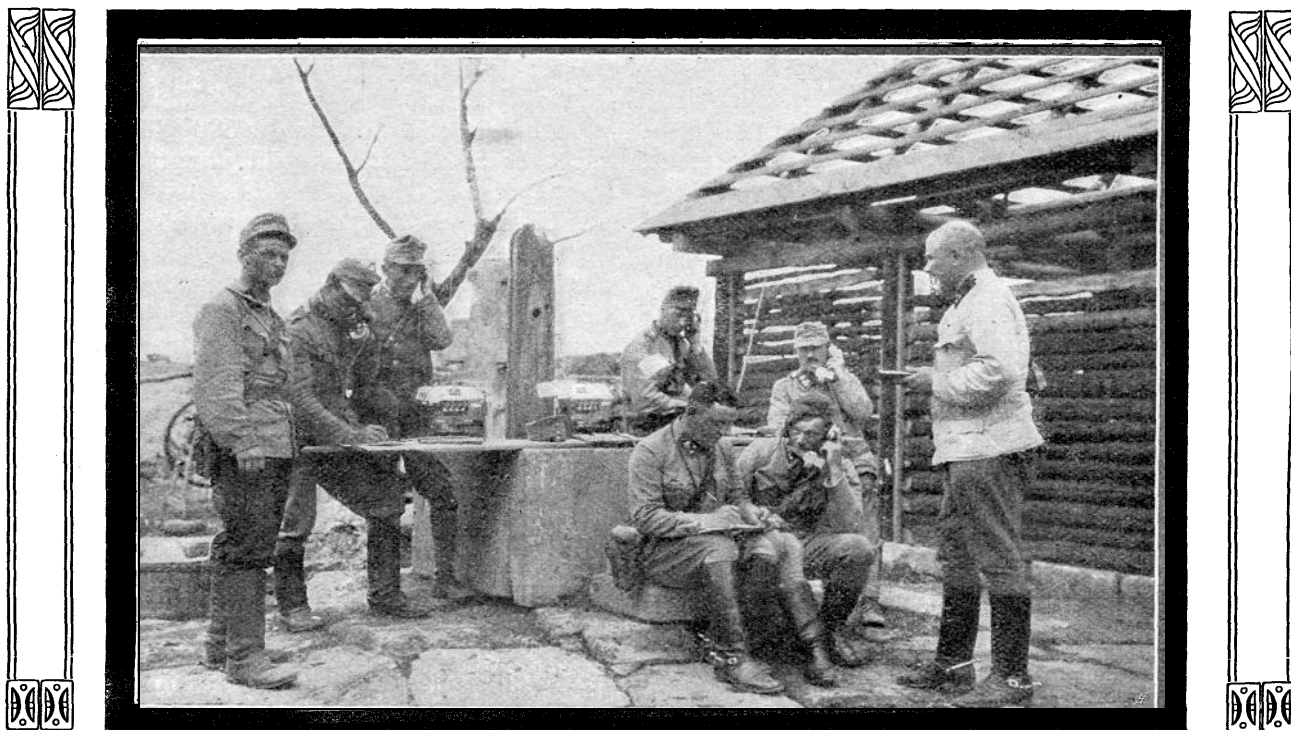
Noha Kroszno mellett áttörtünk a Viszloka-szakaszon, az orosz hadvezetőség még sem mondott le a reményről, hogy üldözésünket a Viszloka mellett vagy annak közelében mégis csak megállítja.

A terepviszonyok alkalmasak voltak a

Rajvonatunk rohama egy előállítás ellen.

A Kúlophot, Wien, felvétele.

Lovas távíróosztály telefonközpontja az északi harctéren.

együttal. A negyedik hadseregnek szélső balszárnya, mely kissé visszamaradt, ezen a napon elérte Szcucint és a vele szemben álló ellenséges haderőket arra kényszerítette, hogy részben kelet felé, részben a Visztulától északra fekvő területre vonuljon el. Ezzel stratégiailag az orosz Nida-front is át volt karolva és lehetetlen volt azt tovább tartani.

Ekkor a Kárpátok középső szakaszánál álló Bruszilov-féle hadsereg is kénytelen volt megkezdeni visszavonulását.

A második hadsereg azonnal és a legnagyobb heveséggel utánanyomult, az Uzsoki-szorosától nyugatra áthatolt a Kárpátok gerincén és így a harmadik hadsereggel egy magasságba jutott.

Az orosz hadvezetés aggódva, hogy csapataink Uzsoktól Besszarábiáig terjedő keleti szárnyát hamarosan benyomják és így veszélyeztetik az oroszok przemysl—lembergi visszavonulási vonalát, ezekben a napokban egyik

támadást a másik után indította, nyilván azzal a céllal, hogy a Pflanzler-féle hadsereg ne törhessen elő elfoglalt állásaiból. Mindezeket a támadásokat nemcsak hogy az oroszok súlyos veszteségeivel sikerült visszaverni, hanem Pflanzler-Baltin tábornok csapatai 8-ikán még a zaleszcikii hídfőt is elfoglalták a Dnyeszter mellett és 4000 foglyot ejtettek.

Azoknak az oroszoknak száma, kiket ezen a győzelmes héten elfogtunk, százezerre emelkedett.

A Kárpátokban zsákmányolt orosz ágyúk.

Bruennlein G., Berlin, felvétele.

Május 9-ikén az egész fronton, mely az Uzsoki-szorostól északra fekvő területtől egészen a Krosznotól keletre fekvőig húzódott, elkeseredett küzdelem indult meg. Az oroszoknak friss tartalékjai nagy heveséggel vetették magukat Uzsoktól északra Szurmay tábornok csoportjára, mely Turka irányában tört előre. Ennek a szakasznak ugyanis, mint innen északnyugati irányban húzódó, erősen szorongatott frontjuk sarkának, rendkívül nagy jelentősége volt, mert ha seregeinknek itt is sikerül áttörniök, akkor az Uzsoktól keletre elterülő orosz szakasz is tarthatatlanná vált. De a magyarok oroszlánokként harcoltak a friss orosz tartaléktömegekkel szemben s ezzel a Linsingen vezetése alatt álló német déli hadsereg számára, melynek balszárnya a Szurmay-csoport volt, szabaddá tették az utat.

Beszko mellett, a feleúton Kroszno és Szanok között, szintén heves harcok indultak meg ezen a napon. Itten, a harc váltakozó helyzeteinek közepette, az orosz állásban hézag keletkezett, melyet 10-ik hadtestünk azonnal kihasznált. Az ellenség felismervén a fenyegető veszedelemet, azonnal három gyaloghadosztályt küldött előre a hézag betöltésére s hogy Beszkót, mint támaszpontot, erős támadásunkkal szemben megtarthassa. De estére a 10-ik hadtest rohammal vette be Beszkót.

A következő napon, 10-ikén, a József Ferdinánd seregéhez tartozó 9. hadtest Sztrzi-covtól északnyugatra teljesen megvert egy kaukázusi hadtestet és a Sztrzi-cov—rzeszovi vasúti vonal ellen nyomult tovább előre.

Az oroszoknak nagystílű kísérlete, hogy a Szantól keletre megtartsák állásaikat, *nem sikerült*.

11-ikén első hadseregünk megkezdte a Nidán való átkelést. Az oroszok lassan keleti irányban vonultak vissza.

A 4-ik hadsereg balszárnya a Vizlokának az ellenség felé elterülő partján ezen a napon elérte a Mielec körüli területet. József Ferdinánd hadseregének centruma és a hozzá csatlakozott Mackensen-féle hadsereg Rzeszovot és Dinovot foglalta el. A 2-ik és 3-ik hadsereg egészen a Szanok—Liszko—Polana-vonalig nyomult előre. A 4-ik (budapesti) hadtest Liszko mellett még éjjel kikényszerítette a Szanon való átkelést.

Vezérkarunk jelentése szerint a megvert 3-ik és 8-ik orosz hadsereg csapatai és trénosztagai rendetlen oszlopokban, sőt részben teljes felbomlásban Jaroszlau, Przemysl és Chirov irányában özönlöttek visszafelé.

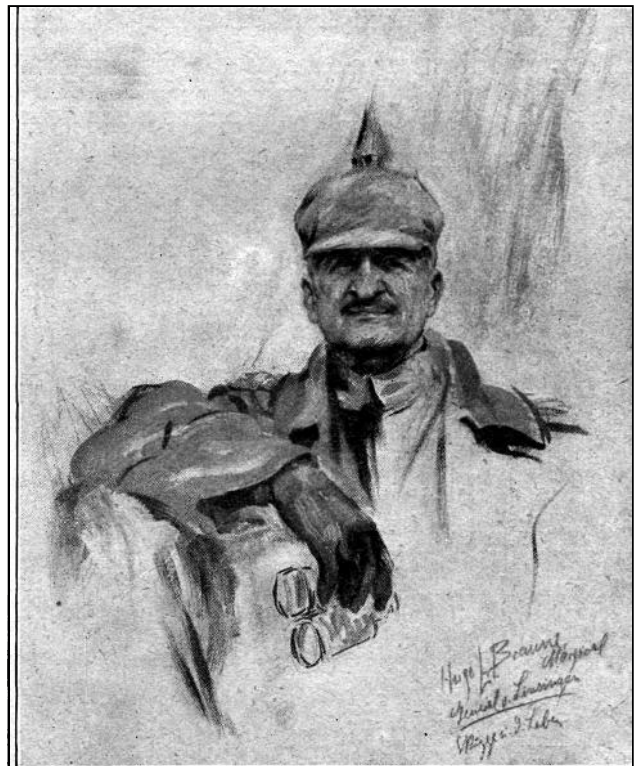
Arra nézve, hogy az oroszok visszavonulása milyen zűrzavaros rendetlenség között ment végbe, jellemző, hogy május 11-ikén egyetlen német gárdazászlóaljnak 4500 főnyi legénységet és 30 tisztet sikerült elfognia.

A szomszédos 6-ik orosz hadsereget, mely az Uzsok- és Viszkovi-nyereg közötti kárpáti körletet foglalta el, szintén magával ragadta az általános visszavonulás és nem tudott tovább helytállani. Keleti szárnyát Uzsok mellett a veleszemben álló Linsingen-hadsereg balszárnya, mint említettük, már teljesen benyomta és Turkán túlra szorította vissza. Linsingen hadoszlopai üldözve nyomultak utána.

* * *

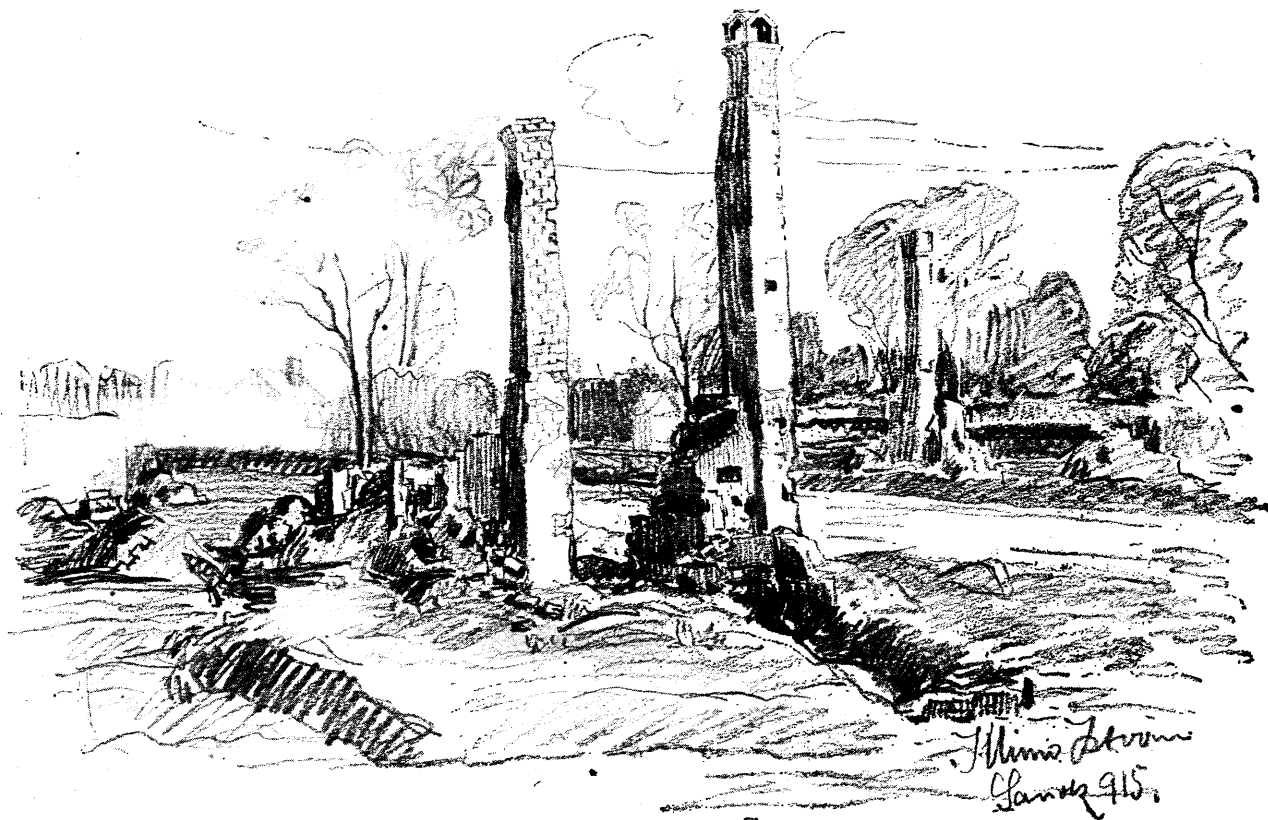
»Az oroszoknak — írta a »Temps« — azoknak a folyóknak mentén, melyek a Kárpátoktól a Visztula felé folynak, egymás mögött védelmi vonalai vannak, melyek az ellenség előnyomulását meglassítják és lehetővé teszik új erősítések odavonását. Az ellenség, melynek veszteségei óriásiak, a fáradtság jeleit mutatja. Nehezen fog az offenzívának ellentállani tudni, melynek megindítását szövetségeseink nem fogják elmulasztani.«

De a franciák önvigasztalását az események közben teljesen illuzóriussá tették. Igaz,

Linsingen tábornok.

Braune L. Hugó rajza. A Leipz. Illustrierte Zeitung engedélyével.

Elpusztított galíciai falu a vasút mellett Szanoknál.

Klima István eredeti rajza.

hogy az oroszoknak a folyók mellett, »melyek a Kárpátoktól a Visztula felé folynak, egymás mögött védelmi vonalaik« voltak. Ilyen volt a Viszloka, a Viszlok és a felső és középső Szan. De olyan gyorsan kellett visszavonulniok, hogy nem tudták többé ezeket a természet nyújtotta védelmi szakaszokat az ellentállásra felhasználni. A mi veszteségeink óriásiak voltak? Nos, az oroszokéi még sokkal, de sokkal óriásiabbak voltak! Egyelőre az orosz foglyoknak száz-ezrei torlódtak össze vasúti állomásainkon. Az persze igaz, hogy csapataink fáradtak voltak. De minthogy néhány nap alatt mégis Gorlicétől Szanokig — vagyis 100 kilométernyi távolságra — nyomultak előre, ez a teljesítményük mégis csak elég kielégítő volt, legalább a mi hadvezetőségünk szempontjából. Hogy az ellenség nem találta-e elviselhetetlenül *gyorsnak*, az más kérdés. Arról pedig, hogy seregeink valóban »nehezen fognak-e az oroszok offenzívájának ellentállani tudni«, csak akkor lehetett volna vitatkozni, ha ilyen offenzívának valami nyoma mutatkozott volna. Egyelőre azonban nem győzték az oroszok sietséggel, hogy a *mi* offenzívánk elől meneküljenek.

Üldözésünk közben május 11-ig összesen 140.000 embert fogtunk el és mintegy 100 ágyút

és 350 géppuskát zsákmányoltunk. Ehhez a számhoz járulnak még, jelentette hadvezetőségünk, azok, kiket annyira megleptek az események, hogy már nem tudtak a visszavonuló csapatokhoz csatlakozni és egyenként bolyongtak a Kárpátok erdeiben. Így a 18-ik orosz gyaloghadosztály törzskara Kornilov gyalogsági tábornokkal együtt Odrzechova mellett (Rimanovtól keletre) *seregeink mögött* adta meg magát csapatainknak. A visszavonulás zűrzavarára nézve jellemző az is, hogy a mi 9-ik hadtestünk az utolsó három napon 51 orosz ezrednek össze-visszaszórt legénységét fogta el.

* * *

Sajátságos és az első pillanatra meg sem érthető lefolyásuk volt azoknak a harcoknak, melyeket ugyanebben az időben *Pflanzer* hadseregének mint legszélsőbb jobbszárnyának kellett megvívnia. Az oroszok hirtelen nagy túlerővel léptek fel ez ellen a szakasz ellen. Ha ezt a fellépést azzal lehetett volna esetleg magyarázni, hogy az orosz hadvezetőség aggódva visszavonulási vonalaiért, vagy legalább Podoliából Czortkovon és Tarnopolon át vezető utánpótló vonalaiért, minden áron meg akarta akadályozni *Pflanzer* hadseregének északi

irányba való előretörését — amely magyar-
zatnak tagadhatatlanul lett volna valami való-
színűsége —, még mindig megoldatlan maradt
az a kérdés, hogy honnan vette az orosz had-
vezetőség hirtelen a friss tartalékoknak ezt
az óriási tömegét és ha már rendelkezésére állott,
miért nem használta fel inkább nyugati front-
ján, hogy itt állítsa meg mindenekelőtt előre-
törésünket. A tényállás magyarázata a követ-
kező:

Amint később kitudódott, az orosz nagy-
vezérkar közvetlenül offenzívánk megkezdése
előtt számításba vette ezt a szándékunkat,
de egészen határozottan jobbszárnyunkon, a
Keleti-Kárpátoknál és Bukovinában várta és
így a birodalom belsejéből nagyon nagy
erőket irányított a Pflanze-féle sereg had-
művelési területére. Mikor aztán offenzívánkat
egészen más helyen indítottuk meg, mint ahol
az orosz hadvezetőség gondolta, az összes csa-
patszállítások már javában folytak, sőt rész-
ben már le is bonyolódtak és a tömeg zömét
már nem lehetett másfelé irányítani. Így hát
a tartalékok Miklós nagyherceg utólagos kíván-
sága ellenére jobbszárnyunkkal állottak szemben,

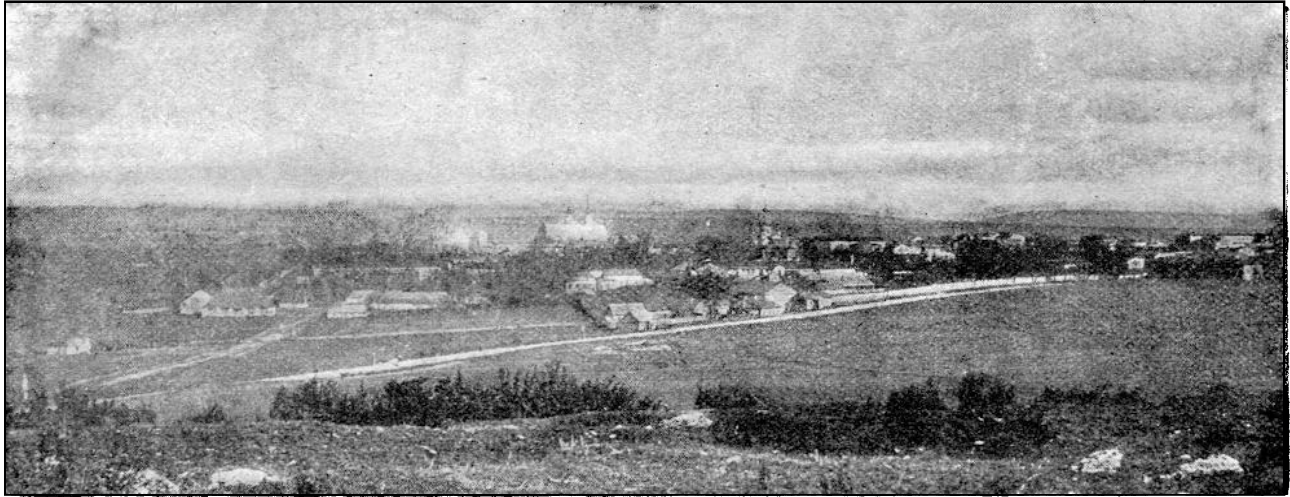
vagyis ott, ahol éppen akkor legkevésbé volt
rájuk szükség. De ha már ott voltak, termé-
szetesen foglalkoztatni is kellett őket.

Igy hát Pflanze seregére, anélkül hogy
hadvezetőségünk ilyen mértékben előrelát-
hatta volna, az a feladat hárult, hogy roppant
nagy ellenséges túlerőket kössön le.

Pflanze tábornok rendkívüli ügyességgel
oldotta meg ezt a feladatot. Habozás nélkül
lemondott *Zaleszciki* elfoglalt hídfőjéről, sőt
balszárnyát kissé hátra is vonta, az ellene
irányított hatalmas lökésnek engedett, hogy
ezzel, seregének lehető kímélésével, az ellen-
séget még mélyebben olyan helyzetbe bonyo-
lítsa, mely az oroszra rendkívül veszedelmessé
válhatott. Folytonosan érintkezve az ellenség-
gel, lassan a Pruth mögé vonult vissza, de
minden fontos, hídfőszerűen megerősített helyet
— mint amilyenek Kolomea, Zablátov, Szniatin,
Czernovicz és még mások voltak — meg-
tartott.

Ezek a jobbszárnyunkon lejátszódó ese-
mények nem voltak természetesen olyanok,
hogy hadvezetőségünknek okot adtak volna
intézkedéseinek megváltoztatására. Sőt a Ko-

Kielcse látképe.

lomeától és Czernovicztól északra, a Dnyeszter mellett beállott szituáció inkább még kedvére való volt. Hisz mintegy garanciákat nyújtott, hogy üldözési műveleteink még megkönnyeb-
bülnek. Így hát az oroszoknak a Pflanzer-féle hadsereg ellen intézett támadásai semmi esetre sem bírhatták rá hadvezetőségünket, hogy a nyugati frontról a keleti szárny felé toljon el erőket, s ezzel üldözésünk lendületét meggyengítse. Sőt ellenkezőleg, ez az üldözés határozott célzattal és zavartalanul folyt tovább.

A május 11-ikén egész nyugoti frontunkon kivívott nagy és általános győzelem után az egyes seregek elé speciális célokat tűzött ki hadvezetőségünk. Ezeket a seregeket és feladatokat a következő sorrend tünteti fel:

1. A Linsingen-féle déli hadsereg feladatai: Drohobic és Sztrij.
2. Böhm-Ermolli seregének: Szambor.
3. Boroevicsé: Przemysl.
4. Mackensené: Jaroslau.
5. József Ferdinándé: a Szan alsó folyása egész a Visztulába való torkollásáig.

A SZAN- ÉS A DNYESZTER-VONAL ÁTTÖRÉSE.

Az oroszok számára, a Szanok és Rzeszov melletti vereségek után, a legközelebbi természetes védelmi vonaluk — ahová Mackensen, József Ferdinánd és Boroevics seregeinek üldözése elől vonulhattak — az alsó Szan kínálkozott, a folyónak a Visztulába torkollásától egészen Przemyslig; Linsingen hadseregével szemben pedig a felső Dnyeszter látszott alkalmasnak erre. Igaz, hogy az a partmelléki terület, mely a Szannak Przemysl melletti

hajlása és — Szambortól északkeletre — a Dnyeszter között húzódik tova, nyitva volt, de ez a hézag nem volt aránylag nagy és mesterséges tereperősítésekkel könnyen lehetett kitölteni.

Az orosz hadvezér valóban azt határozta el, hogy az éppen említett vonalon a legerősebb ellentállást fejtí ki és hogy itt a szövetségesek offenzíváját döntően megtöri. Ennek a szándéknak megfelelően, a Szan mellett és Przemysltől délkeletre a legmesszebbmenő intézkedéseket tették meg egy hosszas védelmi harcra, miközben arra is gondoltak, hogy ez az új állás olyan legyen, melyből a kellő pilla-

A Dnyeszter völgye Zaleszciki előtt. Révész és Biró felvétele.

Miskolci huszárok átúsztatnak Przemysl előtt a Szan-folyón.

Hoffmann A. rajza.

natban az offenzívát is újra meg lehessen indítani.

Przemysl vára abban az időben már újra alkalmas volt a védekezésre, mert erősítéseit megfelelően és pazarul kiegészítették, nagy ágyúparkkal és gazdag lőszerkészlettel látták el.

Szandomiercnél, Rozvadovnál, Rudniknál, Kozeszovnál, Jaroszlounál, Szieniavánál és Radimnónál a már meglevő hídfejeket tágitották és megerősítették, illetőleg ahol kellett, újakat is építettek.

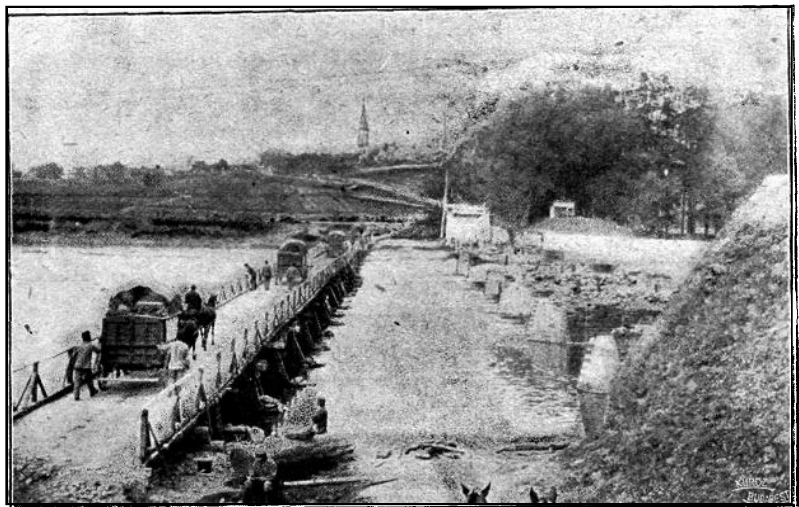
Igy a Szan a Visztulába való torkollásától egészen Przemyslig egyetlen, összefüggő erős vársánccá alakult.

Przemysl és a Dnyeszter-könyök között, Szambortól északra, a Huszakov—Krukiviec—Cajkovice-vonalon erős sáncműveket építettek és a Dnyeszternek a galíciai határig húzódó további szakaszán minden átkelést kettős hídfelekkel biztosítottak.

314 Az orosz főparancsnok meg volt győződve, hogy ezen az any-

nyira előkészített védelmi fronton a legnagyobb nyugalommal és biztossággal nézhet az osztrák-magyar és német seregek várható támadása elé.

Azzal a szándékkal, hogy ezen az új védelmi vonalon helyezkednek el, az oroszok a következő napokon folytatták a Szan — és északkeleti irányban — a Dnyeszter felé való

Hádhíd a Szan-folyón.

visszavonulásukat. De a legszélsőbb keleti szárnyon, Pflanzer-Baltin hadserege ellen mozgósított orosz tömegek, mintegy a dinamika törvényének engedelmeskedve, még ezentúl is folytatták támadásaikat.

* * *

Galiciát támadó hadjáratunkkal egyidőben természetesen működésbe léptek az orosz harc-tér északibb szakaszain álló összes osztrák-magyar és német seregek is. Közülök a galiciái hadihelyzetre közvetlen hatással csak Woysch vezérezredesnek a Visztulától északra operáló és osztrák-magyar és német hadtestekből álló serege lehetett. Ez május 12-ikén elfoglalta Kielcse kormányzósági fővárost. Ezzel egyidőben seregeink elhelyezkedése Galiciában a következő volt:

A 4-ik hadsereg Galiciában a Kolbuszova—Lancut—Dubiecko-vonalat érte el.

13-ikán Inovlodztól délre a Pilica-front-ról is megkezdették az oroszok a visszavonulást.

József Ferdinánd főherceg oszlopainak élei a Szan-folyónak Lezajszk és Przemysl közötti szakaszához közeledtek. A Szantól délre Mackensen toltja seregét előre. A harmadik (Boroevics) és a második (Böhm-Ermolli) sereg a Dobromiltól nyugatra, illetőleg Sztari-Szambortól délre elterülő vidéket foglalta el, míg Linsingen serege a Turka—Szkole-vonalat lépte át.

Ellenben Pflanzer-Baltin tábornokot az oroszoknak roppant túlerővel véghezvitt heves támadásai arra kényszerítették, hogy seregét a Pruthoz közelebb, az Obertin—Szniatin—Mahala (Czernovicztól északra) vonalra vonja vissza.

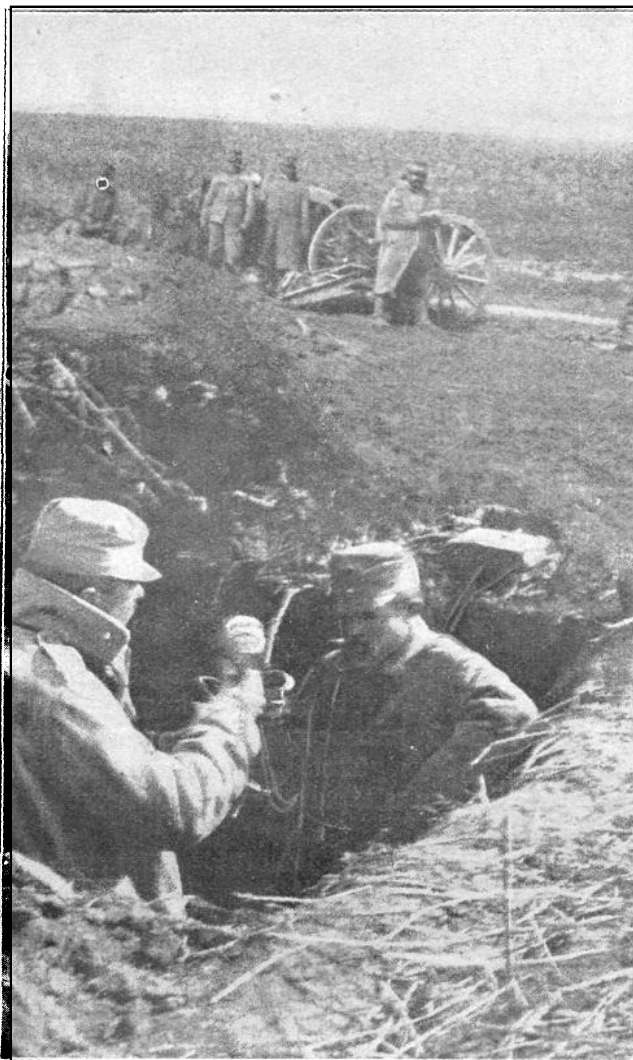
Az oroszok ezen a két napon olyan gyorsan hátráltak Linsingen serege elől, hogy ez alig tudta őket követni. Ellenben Böhm-Ermolli serege a Dobromilba vezető úton heves ellentállásra bukkant, minthogy itt az ellenségnek rengeteg tréncje torlódtak össze, melyeknek elvonulását mindenáron biztosítani akarták.

* * *

14-ikéig szövetséges csapataink Rudnikig, Lezajszkig és Jaroslauig, továbbá a Przemysltől nyugatra eső területig, végül Dobromilig, Sztari-Szamborig, Boriszlavig és a Dolinától délre fekvő vidékig nyomultak előre.

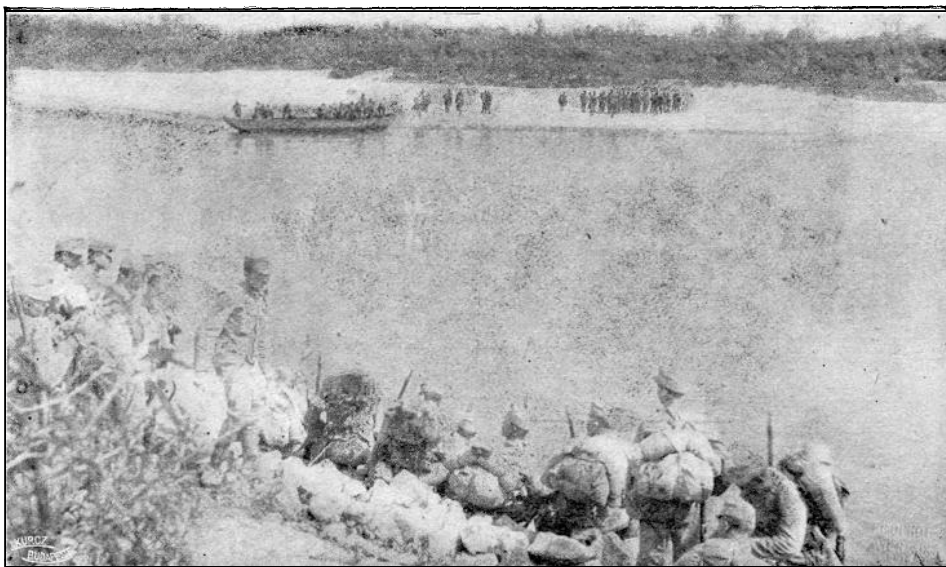
Lengyelországban az alsó Pilicánál Nove-Miasztót érték el.

Miklós nagyherceg túlbecsülte Dimitriev seregének harcképességét és értékét. Igaz, hogy megtették minden lehető védelmi intézkedést,

Tüzérségi telefonállomásunk.

igaz, hogy ezek a legszebb reményekre jogosíthattak, de mégis csak akkor válhattak be, ha azoknak a csapatoknak, melyeknek szívós kitartással kellett az új állásokat védelmezniök, nem tört volna meg az ellentállóerejük és nem lankadt volna a harci kedvük. De ez a feltevés nem bizonyult helyesnek. A visszaözlő orosz oszlopoknak önbizalma erősen megcsappant. Nem annyira a visszavonulás ténye, mint a visszavonulás módja gyöngítette meg erkölcsi erejüket. Kereteik rettenetesen szétmállottak és hihetetlenül egymásba gabalyodtak. A csapatok fegyelmességének lényegében az az alapja, hogy mint olyanok, érintetlenek maradnak és megszokott parancsnokuk vezetni őket megváltozott körülmények között is. De a magasabb orosz parancsnokokat arra kényszerítették a viszonyok, hogy a megtizedelt ezredek-ből, sietve és egymásba dobálva őket, úgy ahogy

Csapataink átkelnek a Szan-folyón.

A Kilophot, Wien, felvétele.

éppen adódott, új kötelekeket rögtönözzenek. Ennek az volt a következménye, hogy a legénység nem ismerte parancsnokait, ezek pedig nem ismerték legénységüket. Az ilyesmi roppant megnehezíti a részletparancsokat és fegyelmetlenségre ingerel.

Ilyen körülmények között Dimitriev maga is elveszítette dezorganizált seregéhez való bizalmát és a Szan-vonalnak hatásos megvédésének reményéről még támadásunk megindítása előtt lemondott. Így repülőink már 13-ikán jelentették, hogy nagy orosz oszlopok indulnak el keleti irányban a Szan mellől. Dimitriev tábornok anélkül, hogy a Szan melletti állásokat kiürítette volna, félig-meddig mégis megtette már az intézkedéseket egy kelet felé való további visszavonuláshoz. Az orosz hadseregparancsnok intézkedéseinek ez a határozatlansága jellemző akkori lehangolt, sőt deprimált kedélyállapotára.

Május 14-ike és 16-ika közt támadtuk meg Jaroszlaut és kezdtük meg Przemysl előtti hadműveleteink bevezető harcait.

A porosz gárda közreműködésével a kassai hadtestnek jutott az a szerencse, hogy Jaroszlauk pompásan végrehajtott elfoglalásával elsőnek törjön be az oroszoknak Szan melletti bástyaiba.

Az ellenség a várostól keletre emelkedő magaslatokat várszerűvé építette ki. Itt régen előkészített lövészárkok húzódtak a folyótól nagy, nyugat felé irányuló hajlással a nyugati külvárosokon át Szienienczki gróf majorsága és kastélya felé, azután a parton át a Jupajovka-magaslatig, mely a kastéllyal és majorsággal

együtt kulcsa volt az egész hadállásnak.

Jaroszlauk megrohanását a szükséges tüzérségi előkészítés előzte meg. A kastély parkjának évszázados fáit — a német főhadiszállás jelentése szerint — gyufaszálaként tördelték le gránátjaink és a kastélynak terjedelmes épületeit rommá és hamuvá változtatták.

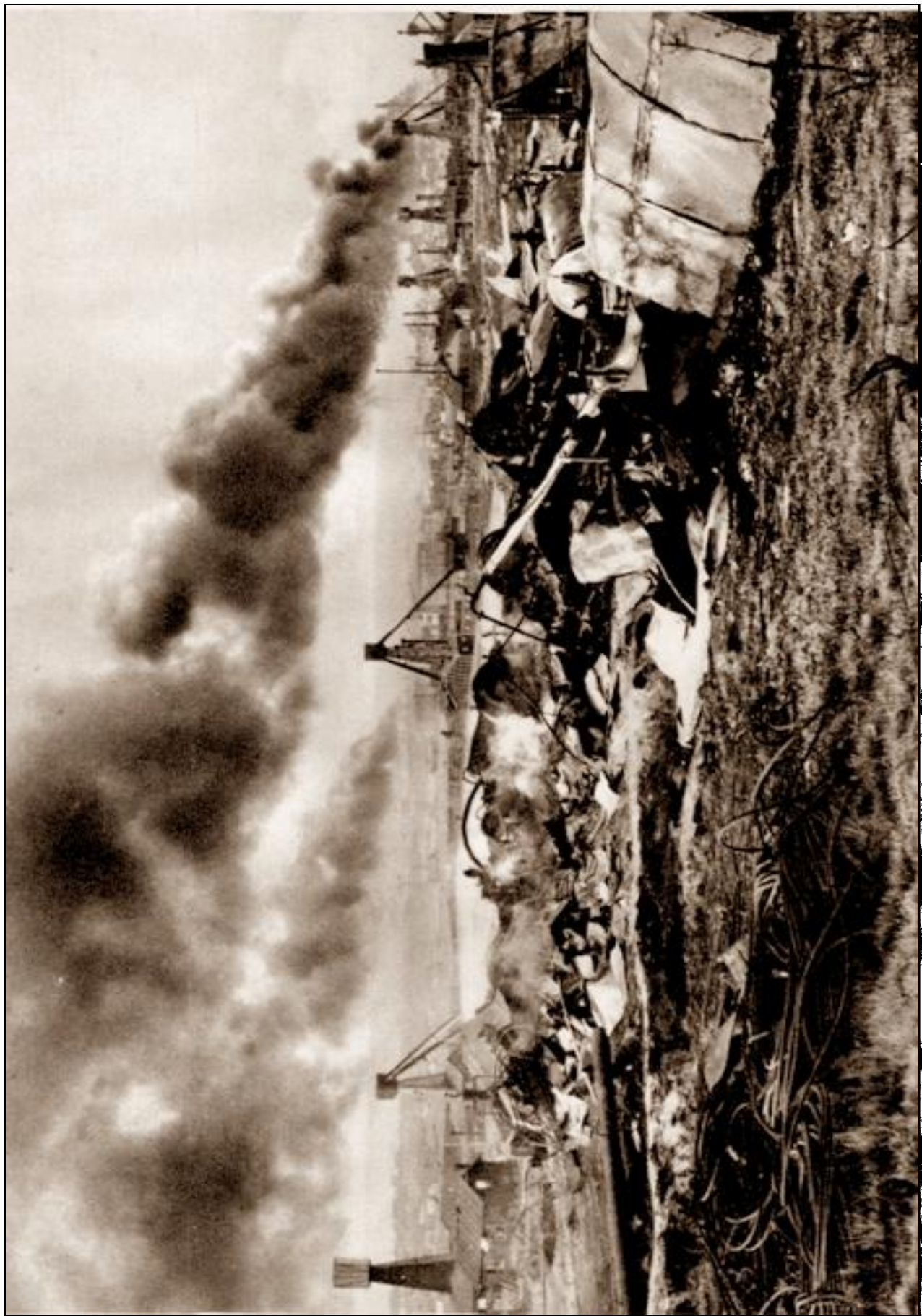
Az 56. sz. osztrák-magyar ezred és honvédsapatok elragadták az ellenségtől a Jupajovka-magaslat csúcsát. Ezeknek a küzdelmek-

nek folyamában mintegy 4000 sebesületlen orosz került fogságba. Egyes orosz ezredek, mint például a 247-ik, úgyszólván teljesen megsemmisültek. 15-ikén este Jaroszlau és az egész hídfő a szövetségesek kezén volt. A nagy kiterjedésű város, szép régi lengyel renaissance-épületeivel és a pompás új, bizánci stílusban épített templomaival együtt épen maradt. Az oroszok, miután a pályaudvart lángba borították, a hidakat is felgyújtották maguk mögött.

A szövetséges csapatok 16-ikán reggel már a Szannak az ellenség felé eső túlsó partján is szilárdan állást foglaltak. Így tehát a folyónak egyik pontján, még pedig döntő fontosságú pontján, már kieroszakolták az átkelést.

* * *

Jaroszlau diadalmas megostromlásával egy időben Boroevics seregének balszárnya, a 10-ik cs. és kir. hadtest, Przemysl nyugati várovezete elé érkezett. Ennek a seregtestnek hirtelen előnyomulása Dimitrievet annyira megijesztette, hogy a várra vonatkozó intézkedéseiben is ingadozni kezdett. Egy ideig azt mérlegelte, hogy nem volna-e a védekezésnél beállható minden eshetőségnél előnyösebb, ha feladná az erősséget. De később mégis mást gondolt és a várnak leszállított számú védőrségét megerősítette. Így történt, hogy csapataink, melyek előtt az orosz előállításokat már kiürítették, a Pravkolce-erődnél hirtelen megint nagyon erős ellentállásra akadtak. Ez Boroevics gyalogsági tábornokot arra készítette, hogy várja be nehéz tüzérségünket, melynek elő-

Athénæum mélygyomdosa.

Égő naftaforrások Boriszlavban, Galiciában.

A Kitlophot, Wien, felvételé.

haladását az utak rossz állapota és a szétrombolt vasutak egyaránt késleltették. A tábornok a megérkező útegekkel akarta az ellenség nehéz várágyúit elhallgattatni. Így hát támadásra rendelt gyalogságunk, közvetlenül az orosz drótakadályok előtt, egyelőre beásta magát és ezzel megakadályozta az ellenségnek a várból való előtörését.

Az ellenség, melynek állásait Jaroszláunál már áttörtük, Przemyslnél egyelőre le volt kötve.

* * *

Közben többi seregünk sem vesztegelt télenül.

15-ikén a Visztulától északra a harctér lengyelországi szakaszán elértük Klimontov vidékét. Ezen a napon vonultak be csapataink zeneszóval és a lakosság ujjongó lelkesedése közben a Dnyeszter felső folyásán fekvő Szamborba is, mely a Lemberg felé vivő útnak egyik fontos állomása, Szambor és környéke a nagy háború eddigi menetében is nagy szerepet játszott és sok véres harcnak volt színhelye. Elfoglalásával megbomlott az oroszok felső-dnyesztermenti védelmi vonala s e sikerünk hatása hamarosan megmutatkozott a Szamborral szomszédos harci szakaszokon is. Valamennyi között legfontosabb az, hogy már másnap, 16-ikán elfoglaltuk Drohobic városát. Ezzel a monarchia legfontosabb petróleumvidéke újra a kezünkbe került s vele megoldódott a háborús anyagbeszerzésnek egyik igen fontos és sok bajjal fenyegető kérdése: a petróleum és benzineszerzés kérdése. A háború első kilenc hónapjában elvesztett galíciai területnek egyetlen része sem volt ránk nézve olyan fontos, mint Drohobic és Boriszláv városok közötti bőséges petróleumterület, melynek hiányában rá voltunk utalva az óvatos semlegességbe burkolózó Romániára, ahonnan csak nagy nehézségek árán, sőt néha egyáltalán nem is kaphattunk benzint és petróleumot. A májusi áttörő offenzíva ime elintézett ilyen kérdése-

ket is és általában döntő hatással volt a nemzetközi helyzetre, a semlegesekhez való viszonyunkra is.

Am döntően megváltozott a hadihelyzet is. Míg a gorlice—tarnovi áttörő támadás idején, május elején, a támadó főcsoportokhoz csatlakozó kárpáti seregek előtt rendkívüli terepnehézségek állottak, addig május közepén egy jelentékenyen megrövidült harcvonalra szorították vissza az oroszokat. A távolságok ilyenén kisebbedése folytán sokkal közvetlenebbé vált a Kárpátokból a Dnyeszter felé előnyomuló seregeinknek oldalozó hatása a Szan-vonalra s az oroszoknak mögöttes húzódnó visszavonulási területére. Május 16-ikán Jaroszláunál éket vágunk a Szan-vonaiba s ugyanekkor a Böhm-Ermolli vezette Dnyeszter-seregünk elfoglalta a Sztrviaz és felső Dnyeszter folyók vonalát. Ez a két siker a maga összefüggésében döntő hatással volt a további eseményekre. Dnyesztermenti csapataink ekkor ugyanis közelebb állottak Lemberghez, mint a Szan-vonalon álló orosz csapatok. A különbség legalább másfél menetnap volt a mi javunkra, amennyiben a Szan-vonalon álló oroszok 110—150, a Böhm-Ermolli csapatai pedig csak 70—90 kilométernyire voltak Lembergől.

A Böhm-Ermolli-sereg minden további sikere tehát az orosz Dimitriev- és Ivanov-seregek visszavonulási vonalát vághatta el s teljessé tehetette a két orosz sereg pusztulását. Hiszen eddigé is példátlan volt az eredmény: hadiszákmányunk az offenzíva kezdetétől

Szambor főtere.

A Kilophot, Wien, felvétele.

Rutén templom Galiciában,
"egyverüket tisztító német katonákkal."

Révész és Biró felvétele.

a hónap közepéig 175.000 fogolyra, mintegy 130 ágyúra és 370 gépfegyverre emelkedett.

* * *

Seregeink immár két teljes hét óta voltak szakadatlan mozgásban. Tarnovtól egészen a Szanig, szakadatlan, nehéz harcok közepette, százötven kilométernyi utat tettek meg. Egyes seregek menetteljesítményei, így például a 3-iké (a felsőmagyarországi Sztropkótól délre fekvő terepről egész Közép-Galicián át Przemyslig), még nagyobbak voltak. A menekülő oroszok minden vasutat, hidat leromboltak, a helységeket felgyújtották maguk mögött és trénjeik az utakat rettenetesen tönkretették.

Mindezek a körülmények nem tudták ugyan seregeinknek gyors előnyomulását megakadályozni, de pótló oszlopainkat feltartóztatták és lehetetlenné tették, hogy a csapatokat ugyanabban a tempóban kövessék. Hogy ez lehetővé váljék, az utakat ismét rendbe kellett hozni, a szétrombolt hidakat újra fel kellett építeni. Minthogy az oroszok azonban az ország minden segélyforrását kimerítették, csapataink teljesen az utánpótlásra voltak utalva.

Ha csapataink az eddigi, a szélsőig erőltetett tempóban folytatták volna az üldözést, elől harcoló seregeinket az a veszedelem fenyegethette volna, hogy nem tudják megtartani lendületüket. Az élelmiszereknek és a lőszernek hiánya, valamint az a körülmény, hogy a sebesülteket lehetetlen lett volna elég gyorsan elszállítani, csakhamar nagyon hátrányosan éreztette volna hatását. Ajánlatosnak mutat-

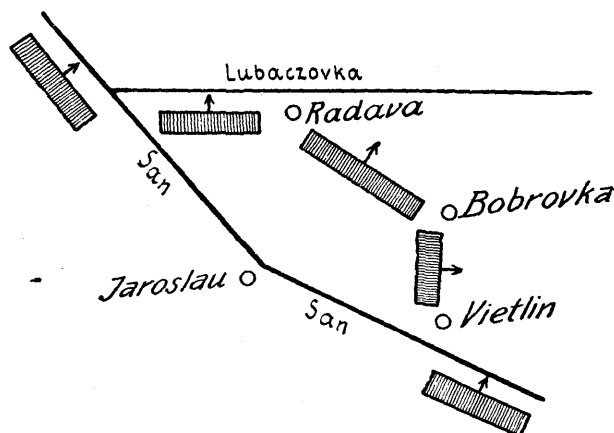
kozott tehát a műveleteknek rövid megszakítása, hogy a front mögötti seregrészünk újra teljes érintkezésbe jusson harcoló csapatainkkal, vagy helyesebben — minthogy ez az összeköttetés még nem szakadt meg —, hogy ez az érintkezés továbbra is biztosíttassék.

Az üldözésnek rövid időre való abbahagyása abból az okból is szükséges volt, mert — mint már említettük — az oroszoknak erős állásait a Szan mellett, de különösen Przemysl várát nem lehetett addig elfoglalni, míg nehéz tüzérségünk meg nem érkezik, de ez a szétrombolt utakon csak óriási meg-erőltetéssel és így egyúttal nagyon lassan is közeledhetett. Arra pedig, hogy újra nagystílusú offenzívába kezdjünk, nehéz mozsaraink és

tarackjaink híján nem is lehetett gondolni.

De egy több napos szünet nagyon kimerült harcosainknak is igen kapóra jött. Hiszen eddig is rendkívülit műveltek és ezen-
túl még az eddigiéknél is nagyobb feladatok vártak reájuk.

Természetes, hogy területnyerésre irányuló előnyomulásunknak ez a múltó megszakítása ellenségünknek is javára vált, minthogy a beálló szünetben ő is összeszedhette erejét. De ez a hátrány eltörlül azok mellett az előnyök mellett, melyekkel az üldözésnek rövid megszakítása kecsegtetett. Hiszen minden tekintetben annyira föléje kerekedtünk az oroszoknak, hogy bőséges eredményeink mellett a kínálkozó előnyök csekély részéről könnyen lemondhattunk, anélkül hogy ezt a hiányt különösebben megéreztük volna.

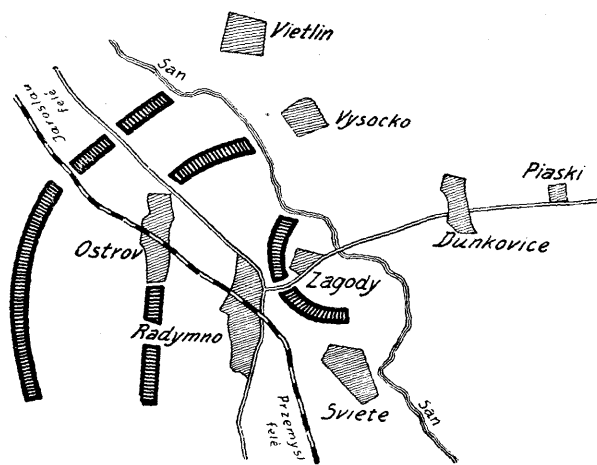
Előnyomuló csapataink helyzete Jaroslau elfoglalása után.

A hadműveleteknek teljes szüneteléséről nem lehetett természetesen ezekben a napokban sem szó, az ellenséget továbbra sem engedték teljesen lélekzethez jutni, csak-hogy egy időre valamivel kisebb eredményekkel megelégedtünk.

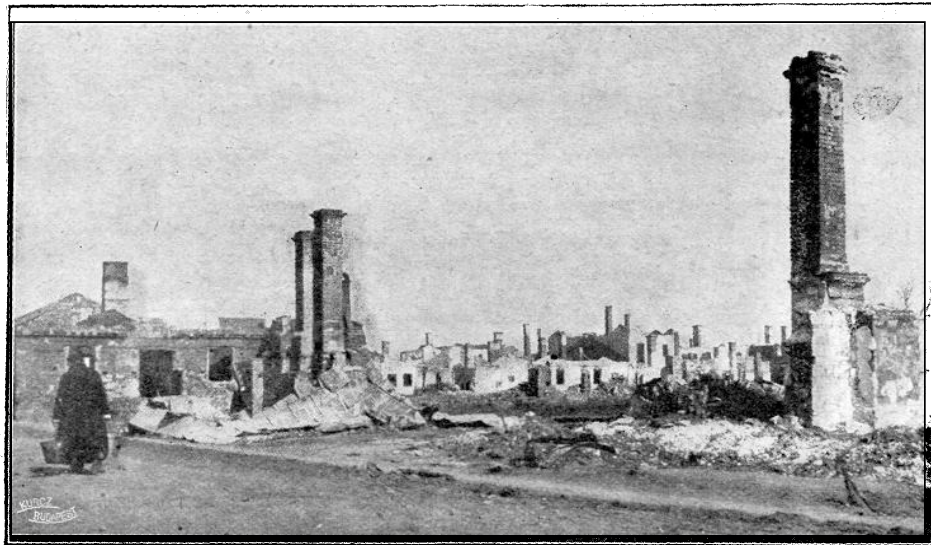
Ez az ellenségnek tett engedmény — ha nem is nagy mértékben — de mégis csak érezhetővé vált.

Míg eddig ugyanis meglehetősen egyfolytában ment végbe az oroszok visszavonulása, tudniillik olyan módon, hogy itt-ott tanúsított ellentállásukat mindenütt és mindig rövid idő alatt megtörtük és a visszavonulás folytatására kényszeríthettük, addig most néhány helyen mégis csak össze tudták magukat valahogy szedni, úgy hogy üldözésünket egyes helyeken legalább néhány nap tartamára sikerült feltartóztatniok. Így például a Szantól keletre voltak nagy erőket össze, a Visztulától északra pedig, az Ilza—Lagov-vonalon, ellentámadásaikkal ott harcoló csapatainkat, melyek tovább délkeletre már Klimontov vidékéig jutottak, arra tudták kényszeríteni, hogy frontjukat kissé nyugat felé hajlítsák be. De az oroszoknak ezek a sikerei, amint a további események mutatják, csak nagyon rövid ideig tartottak.

Május 17-ikén egészen a Sztrij vidékéig nyomultak előre csapataink.

Radimno elfoglalásának vázlata. Csapataink elérik a Szant.

Szeniava romjai.

Május 18-ika pedig különösen stratégiai szempontból nevezetes. Mert ezen a napon József Ferdinánd hadseregének csapatai az ellenséget a Jaroslautól keletre fekvő területről a Lubacovka túlsó partjára vetették vissza, hatalmukba kerítették a szieniavai hídfőt is és 7000 oroszot sikerült elfogniok. Szeniava északra fekszik attól a ponttól, ahol a Lubacovka a Szanba torkollik. Ennél a hadműveletnél különösen a Jaroslaunál megvert oroszok visszavonulási irányának volt nagy jelentősége. Nem kelet, hanem északkelet, illetve észak felé hátrált az ellenség. Tudniillik azzal, hogy a Lubacovka mögé való visszavonulásra kényszerítettük, észak felé szorítottuk. Frontját, mely idáig nagyjában délről északi irányba húzódtott, ez a rákényszerített, a Lubacovka-patak mögött való elhelyezkedés nyugatkeleti irányúvá változtatta. Az ellenségnek ezek a csapatai nem voltak tehát többé abban a helyzetben, hogy további visszavonulásukat kelet felé (Lemberg irányában) folytassák, hanem Lublinra kellett támaszkodniok. Ez döntő fordulatot jelentett a harctéri helyzetben. Kezdetét jelentette az egész orosz hadsereg szétszakításának, mely később valóban egyre teljesebbé vált és végül befejeződött.

Azzal, hogy május 18-ikán elfoglaltuk Szeniavát, a Lubacovka-szakaszt is tarthatatlanná tettük különben az oroszok részére. Magától értetődik, hogy ezt — amint a jövő mutatta — a hadműveletek további alakulására rendkívül fontos sikert nem lehetett azonnal egész jelentőségében kihasználni. Ellenkezőleg, a főhercegnek, az előbb kifejtett okok-

ból, arra kellett egyelőre szorítkoznia, hogy a kiküzdött sikert esetleges visszahatások ellen biztosítsa.

Csapataink *Jaroszlautól* keletre hídfő-szerűen megerősített állást építettek ki, mely félköralakban nagyjában a következőképpen vette körül a várost:

Szieniavánál — a Szan folyását követve lefelé — még a Szan nyugati partján tartották magukat az oroszok. Szieniava elvesztése, amely rájuk nézve nagyon kellemetlen volt, a következő két napon arra készítette őket, hogy nagy erővel végrehajtott támadásokkal próbálják ezt a jelentékeny pontot visszafoglalni. Szieniavától északra heves harcok fejlődtek, melyeknek az volt az eredménye, hogy az oroszoknak nemcsak Szieniava visszafoglalásának reményéről kellett lemondaniok, hanem még *Lezajszk* és *Rudnik* mellett is a keleti partra voltak kénytelenek visszavonulni. Ezt annál inkább meg kellett tenniök, mert az a körülmény, hogy csapataink Szieniavát szilárdan tartották, azoknak az ellenséges erőknek déli irányát, melyek még a nyugati parton maradtak, rendkívüli módon veszélyeztette.

Az oroszok május 21-ikén a Szannak nyugati partját egészen a *Visztuláig* teljesen kiűrték. A Szan—torkolatától kezdve Przemyslig — a miénk lett és csapataink több átkelési pontnál már a keleti partra jutottak. Csak Przemysl tartja még magát, de támadóövünk gyűrűje mind szűkebbre zárul a vár körül. Míg Mackensen Jaroszlautól Radimnóhoz és így — tágabb értelemben — a Przemysl—Moszciszka

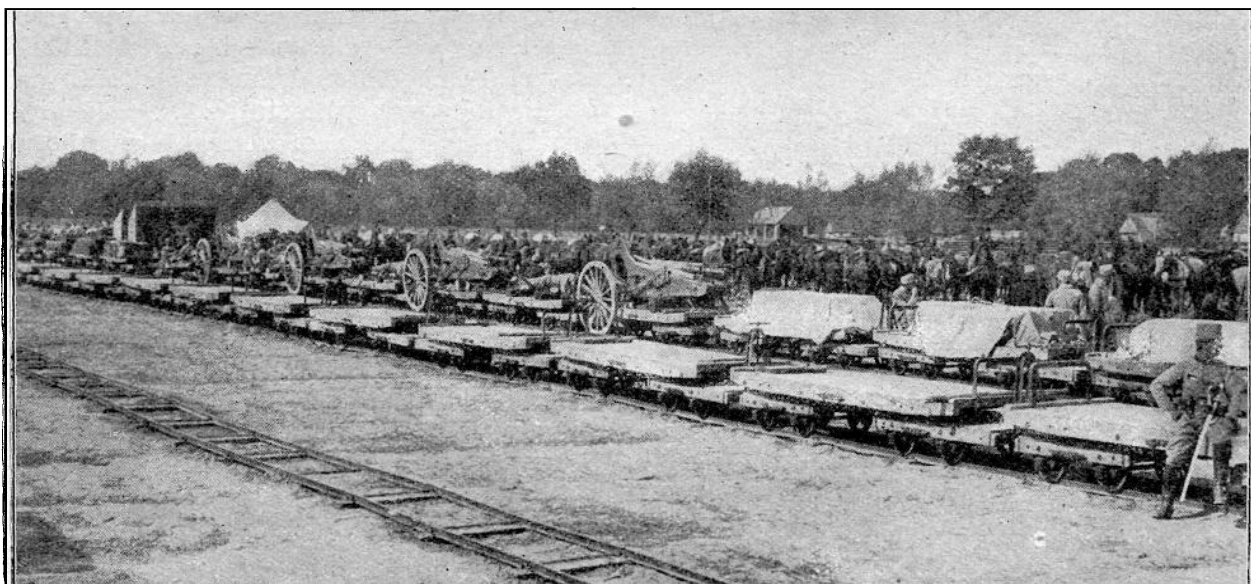
vasúti vonalhoz igyekeznek közelebb tolni csapatait, a Böhme-Ermolli hadserege dél felől törekszik sikerrel ugyanebbe az irányba. Ennek a seregek egyes részei már 19-ikén csak néhány kilométernyire vannak a Moszciszkától délre elterülő vidéktől és csakhamar tűz alá veszik az oroszoknak egyetlen visszavonulási útját és vasútját. Ez az ellenséget döntésre kényszeríti. Vagy belenyugszik, hogy Przemyslben teljesen körülzárjuk, vagy arra szánja rá magát, hogy — ha nehéz veszteségek árán is — megragadja az utolsó lehetőséget a visszavonulásra.

A három hét óta — május 2-ikától 21-ikéig — elfogott oroszok száma ekkor már 200.000-nél többre emelkedett.

* * *

Oroszországnak minden reménysége az volt, hogy Olaszország is beleavatkozik a háborúba. Arra számított, hogy egy hirtelen támadt új és erős ellenség arra fogja monarchiánkat kényszeríteni, hogy Galiciából jelentékeny csapattömegeket vonjon el és szállítson az olasz frontra. Ez — hite szerint — lehetetlenné fogja számunkra tenni az offenzíva folytatását. Sőt még az is nagy megerőltetésünkbe fog kerülni, hogy egy időben védekezzünk két olyan hatalmas ellenfél ellen, mint Orosz- és Olaszország. Ily módon Oroszország lélekzethez jut és rövid idő múlva újra támadólag léphet fel.

De Olaszország még késlekedett és még nem emelte fel kezét a csapásra, amely —

A »Leipz. Illustr. Zeitung« eng.

Szalvátor-huszárok üldözik a Szan mellett vívott győzelmes ütközet után a galíciai Nienovice községen át menekülő oroszokat 1915 május 27-én.

Asmann R. rajza.

Csapataink pihenője Przemysl mellett.

amint remélte — végzetes erővel fog lesujtani monarchiánkra, hogy azt a velünk szövetséges Németországgal együtt katasztrófa elé állítsa. Az olasz népben erős ellenzéke is akadt a szertelen háborús izgatásnak és háborús lármanak. Ez az ellenzék energikusan tiltakozott a veszedelmes kaland ellen, melybe a kormány igyekezett az országot mindenáron belevinni. A hatalmon levőknek nagyon nehéz volt az álláspontjuk az ellenzékkel szemben, mint hogy ez az antánt-seregeknek és különösen Oroszországnak balsikereire mutatott rá és tiltakozásával a hasonló sorstól akarta éppen hazáját megmenteni. Ez a körülmény arra készítette Nikolajevics nagyherceget, hogy — ha török, ha szakad — valami pillanatnyi sikert szerezzen fegyvereinek, amely az antánt háborús kilátásainak nagyon lehanyatlott kurzusát megint felemelje kissé, és mely közvetlen ösztönzést adhasson az olasz kormánynak a háború megindítására.

Ilyen pillanatnyi sikert — ha egyáltalában ki volt vívható — csak Pruth-frontunkon lehetett elérni, ahol Pflanzler-Baltin hadseregével még mindig sokszoros túlerő állott szemben. Itt azt a

látszatot, hogy az oroszok, ha nem is sikeres, de legalább sikerrel biztató ellentámadást folytatnak, heves, bár meddő harcoknak folytonos megismétlésével, igyekeztek mindenáron fenntartani.

* * *

Első hadseregünknek, mint említettük már, 15-ikén sikerült Klimontov vidékét elérni és ezzel Tarnobrzeg mellett helyreállította a 4-ik hadsereggel való összeköttetést. Ezzel szemben a Woyrsch-féle hadseregcsoport, mely északról csatlakozott az 1-ső hadsereghez, csak lassabban jutott előre.

A Welt-Press-Photo, Wien, felv.

A kielcei hegyes vidéken nemcsak hogy az ellenség ellentállását kellett nagy nehézségek közepette megtörnie, hanem egy ideig még orosz — és eleinte nem is sikertelen — ellentámadásokkal is meg kellett birkóznia. Kövess osztrák-magyar csoportjának, mely Woyrsch csoportjától északra tört Radom felé és ezt a várost már egy napi járásnyira meg is közelítette, előrenyomulását egyelőre be kellett szüntetnie, hogy Woyrsch vezérezredesnek német csapatait várja be.

Úgy látszott, mintha az oroszok a Woyrsch-csoportnak késését arra akarnák felhasználni, hogy a Kövess és Dankl-féle seregek közt ékként

15 cm-es tarackjaink Moszciszskánál.

Kankowszky Ervin felvétele.

24 cm-es mozsarunk Przemysl előtt. Kankovszky Ervin felv.

tolják magukat közéje. De Woysch seregének 23-ikáig sikerült azonban a krizist legyőznie, úgy hogy a galíciai Visztulától északra eső területen is bizonyos egyensúly állott be ebben az időben. Déllengyelországi csapatainknak frontja a Szandomierctől délnyugatra fekvő területtől Klimontovon át körülbelül Ilzáig (Radomtól délre) és tovább Moiszeken át (Radomtól nyugatra) Nove-Miasztóig húzódtott.

* * *

Olaszország, engedve az ántánt szakadatlan sürgetésének, 23-ikán megüzente a monarchiának a háborút. Amire Oroszország annyira vágyódott, megvalósult. De azok a nagy várakozások, melyeket elsősorban az orosz hadvezetés fűzött ehhez az eseményhez, nem valósultak meg. Legfelsőbb hadvezetésünk megrett ugyan minden intézkedést a birodalom délnyugati határának minél hathatósabb megvédésére és Olaszország ellen megfelelő seregeket vonultatott fel, de azt, hogy galíciai és lengyelországi támadó haderőink meggyengültek volna, nem lehetett észrevenni. Sőt ellenkezőleg, fő ellenségünk, az oroszok ellen indított offenzívánk most fejtette csak ki egész erejét.

* * *

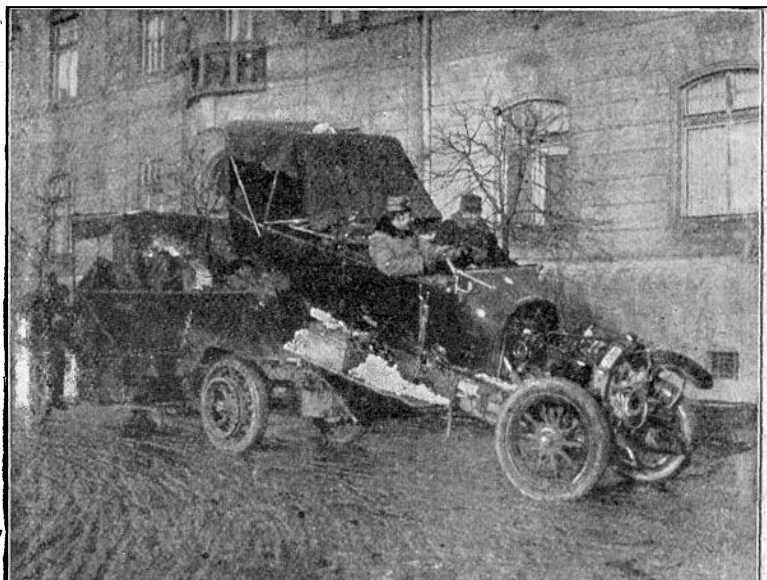
Május 24-én seregeink csoportosítása körülbelül a következő volt: a Szan mellett Szieniaváig bezárólag a József Ferdinánd főherceg vezetése alatt álló 4-ik hadsereg harcolt, Jaroslau és Radimno mellett Mackensen serege, Przemyslt a 3-ik hadsereg zárta körül, hozzácsatlakozva délkeletre tőle Böhme-Ermolli serege küzdött, a következő szakaszokat Dolina és Dela-

tin között, illetőleg a Pruth mellett Linsingen és Pflanzler-Baltin seregei alkották.

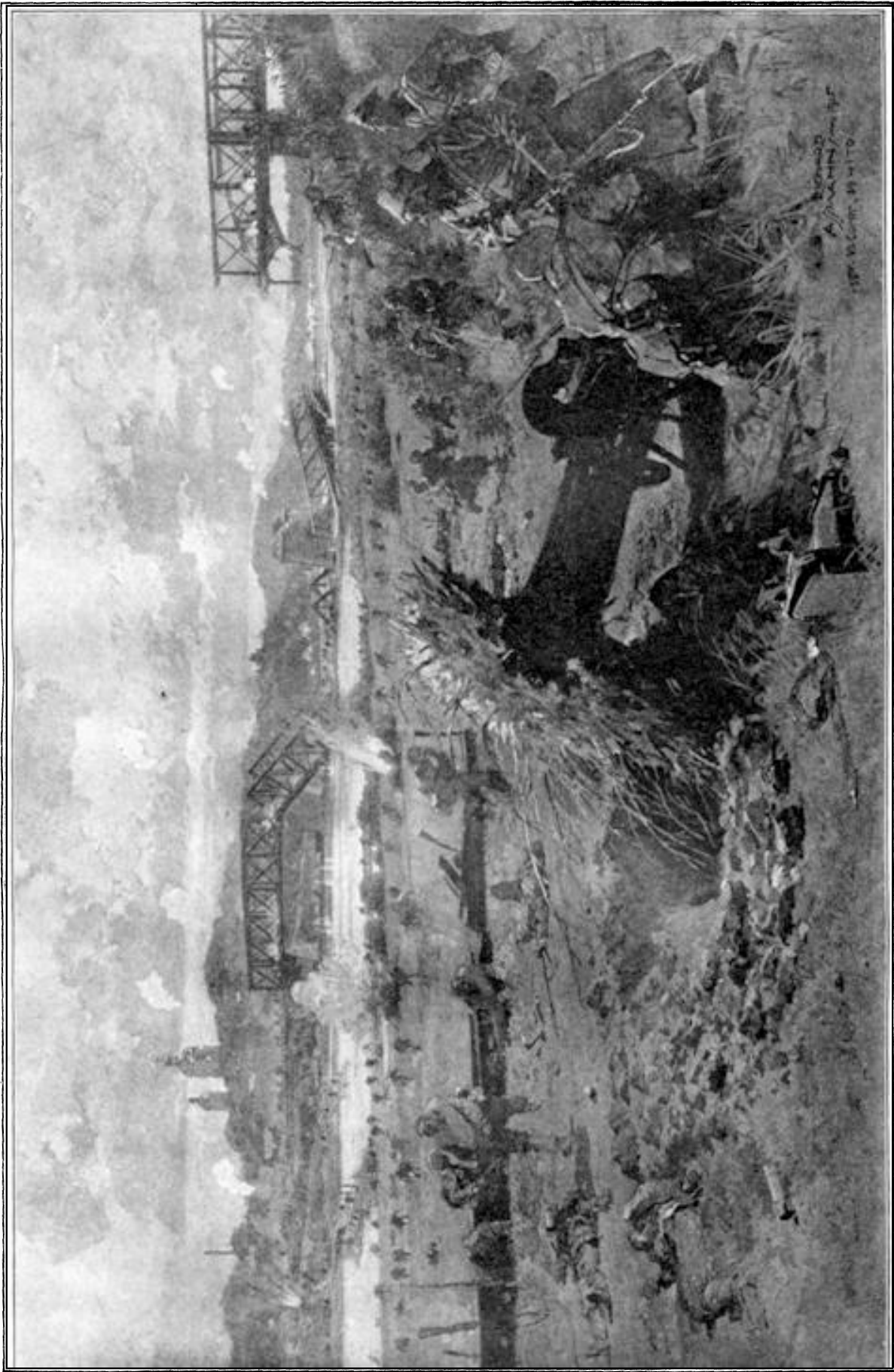
Ezen a napon seregeink Szieniavától a felső Dnyeszterig, a Szambortól északra elterülő vidéken — tehát Mackensen, Puhallo és Böhme-Ermolli hadseregei —, az egész Szanfronton megkezdették a támadást, melynek Przemysl sorsáról is döntenie kellett. Ennek a támadásnak végrehajtására legfelsőbb hadvezetésünk a következőképpen intézkedett: A 4-ik hadsereg az ellenségnek nagy erőit köti le a Szan mellett, Szieniavától lefelé a folyó torkolatáig; Mackensen északról délkeleti irányban közreműködik Przemysl megtámadásánál, melyet a 3-ik seregnek nyugat felől és a 2-ik hadseregnek délfelől: Moszciszka irányában kell végrehajtania. A Linsingen serege a Drohobic, Sztrij és Dolina melletti állások ellen folytatta támadásait.

24-én Mackensen csapatai és köztük elsősorban a cs. és kir. VI. hadtest a Radimno melletti sáncállásaikból vetették ki az oroszokat.

A radimnoi hídfőt, melynek tábori erődítményei három vonalban húzódtak tova, a következő állások alkották: elsősorban a dróttal dúsan felszerelt főállás, mely az Osztrov falutól nyugatra emelkedő magaslatok felé és a Szan mélyedésén át magához a folyóhoz húzódtott, azután a jól kiépített közbülső állás, melyet a hosszan elnyúló Osztrov falun vezettek keresztül, végre az úgynevezett zagrodii hídfő, melynek az volt a rendeltetése, hogy Radimnótól keletre a Szan-hidakat védje meg. A repülő mindezeket az állásokat lefényképezték, a fény-

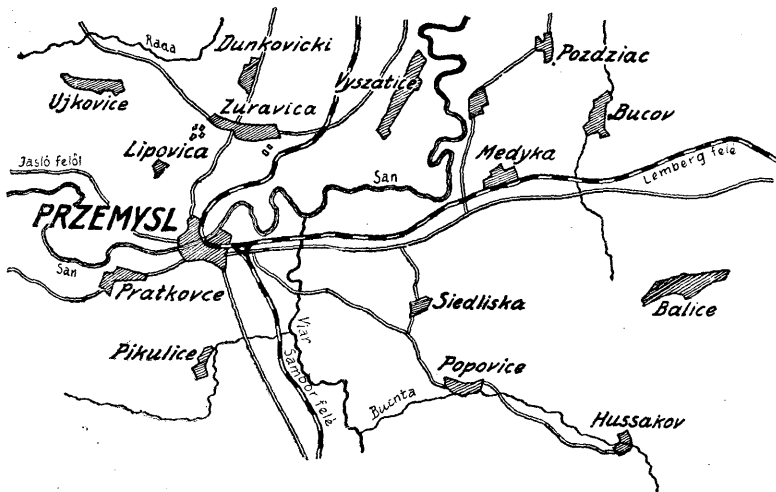
Megsérült automobill a vasúthoz szállítanak.

A. Leipzig. Illustr. Zeitung engedélyével.

Győzelmes átkelésünk a Szan-folyón Radimno mellett, 1915 május 25-én.

Assmann R. rajza.

Przemysl körletének vázlatos térképe.

dülettel haladt célja felé, úgy hogy az oroszok már 4-én reggel valamennyi csapatukkal a Dnyeszter felé, Szambor irányába voltak visszavonulóban.

PRZEMYSL VISSZAFOGLALÁSA.

Június 3-án reggel a legfelsőbb hadvezetőségünk boldogan jelentette a monarchiának a nagy győzelmi hírt: »Przemysl megint a mienk!«

Az osztrák-magyar X-ik hadtestnek, amelynek parancsnoksága békeidőben Przemyslben székelt — tehát annak a hadtestnek, melynek legénysége Przemysl körzetéből egészítődik ki — jutott osztályrészül az a dicsőséges, lelkesítő feladat, hogy szülőföldjének ezt a fontos városát kiragadja az ellenségnek kezéből, mely hónapokon át garázdálkodott benne.

Ennek a hadtestnek csapatai közvetlenül azután, hogy a Przemysltől nyugatra eső területre érkeztek, vagyis május közepén a nyugati várövig és speciálisan az erős Pralkovce-erődig küzdötték magukat előre és a vár őrségét állandóan foglalkoztatták.

A tulajdonképpeni támadást azonban csak nehéz tüzérségünk megérkezése után lehetett megkezdeni.

Május 30-án reggel állítottuk fel ostromütegeinket, melyek a várnak erre a részére azonnal megindították a tüzelést és a 9-ik és 45-ik gyalogezrednek egyes szakaszai már ennek a napnak estéjén be is vonultak a Pralkovce-erődbe.

A Böhm-Ermolli-hadsereg kötelekébe tartozó csapatoknak ugyanekkor az ellenségnek Huszakov melletti állásait (Medikától délkeletre) sikerült áttörniök és magát a helységet is elfoglalniök.

Május 31-én az orosz vezérkarnak orgánuma, a »Ruszkij Invalid« a következőket írta:

»Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a németek legutóbbi hadművelete minden valószínűség szerint elérte tetőpontját. És kijelenthetjük, hogy ez a művelet csak mellékes célt fog elérni, tudniillik egy kis időre késlelteti Berlin felé való előtörésünket, persze nem abban a mértékben, mintha a németeknek

sikerült volna egy vagy két galíciai hadseregünket megsemmisíteniök.«

Bármilyen nevetségeseknek látszanak is ma ezek a kijelentések, akkoriban nagyon jellemzők voltak az orosz főhadiszállás gondolkodására. A Szieniava mellett kivívott csekélyke siker, mely annyi áldozatába került az ellenségnek, megnövesztette az orosz hadvezetőség taraját. Valóban azt hitte, hogy offenzívánk túlelmedett tetőpontján és hogy mindazt, amire az osztrák-magyar és német seregek ezután fognak vállalkozni, nem kell valami nagyon tragikusan venniök. A vár elestében sem hitt a nagyherceg komolyan, hiszen az őrseregnek, minden eshetőségre számítva, szigorúan megparancsolta, hogy semmi esetre se tágítson. Így hát — vélte a főparancsnok — egészen bizonyos, hogy a szövetségesek minden további esetleges erőlködése kudarcot fog vallani.

A przemysli X. számú erőd romjai.

A Kilophot, Wien, felvétele.

A Pralkovce-erődnek és Huszakov falunak elvesztése mégis gondolkodóba ejtette az orosz főhadiszállást, csakhogy gondolatai egészen hamis irányba terelődtek. Meg volt ugyanis győződve, hogy főtámadásunkat délnyugatról és délről tervezzük a vár ellen. A várnak nem valami nagyszámú, tartalékban levő nehéz tüzérségét a déli fronton alkalmazták és oda-rendelték a felesleges gyalogsági tartalékot is. Ezért a X. hadtest hirtelen nagy túlerővel találta magát szemben. Ezzel azonban az őrseregnek főerejét vonta magára és így azt az északi fronton, ahol a szövetségesek valójában betörték, lényegesen meggyöngyöztette.

Közben Mackensen az északi csoporttal hatalmas tüzelést indított a vár ellen. A tűz elsősorban a Dunkovicki és Zuravica-szakaszban levő erődök ellen irányult. A 42-es mozsártól egészen kis hegyi ágyúinkig minden kaliberünk működött.

Május 31-ikén délután négy óraker elhallgattak a nehéz lövegek. Ugyanekkor v. Kneussl altábornagy bajor hadosztálya, melyet egy gyalogosan küzdő honvédhuszárezred és egy lövészzászlóalj támogatott, rohamra indult.

Nehéz tüzérségünknek pusztító munkája, mely a várnak erőd műveit és támaszpontjait teljesen megsemmisítette, olyan bomlasztó és lesújtó hatást tett a védőseregre, hogy nem tudott a támadó gyalogságnak hosszasan ellentállni. Az (10/a, 11/a és 11) erődöknek védőrsége, amennyiben a szétlövedözött kazamatáknak romjai nem temették maguk alá, ész nélkül menekült, miközben az egész hadifelszerelést — közte nagyon sok legújabb könnyű és nehéz orosz ágyút — zsákmányul hagyta maga után.

Június 1-sején egyes zászlóaljakat ellentámadásra küldött az ellenség előre. Ezt az ellentámadást könnyűszerrel utasították vissza az ostromlók. Erre aztán a 10. és 12. sz. erődöket küzdötte le a nehéz tüzérség. A 45. számú porosz gyaloghadosztály bajor csapatokkal együtt két, a 11. erődtől kelet felé fekvő sáncot, melyet az ellenség szívesen védelmezett, rohammal foglalt el. Május 27-én a 10. sz. erődöt rohanta

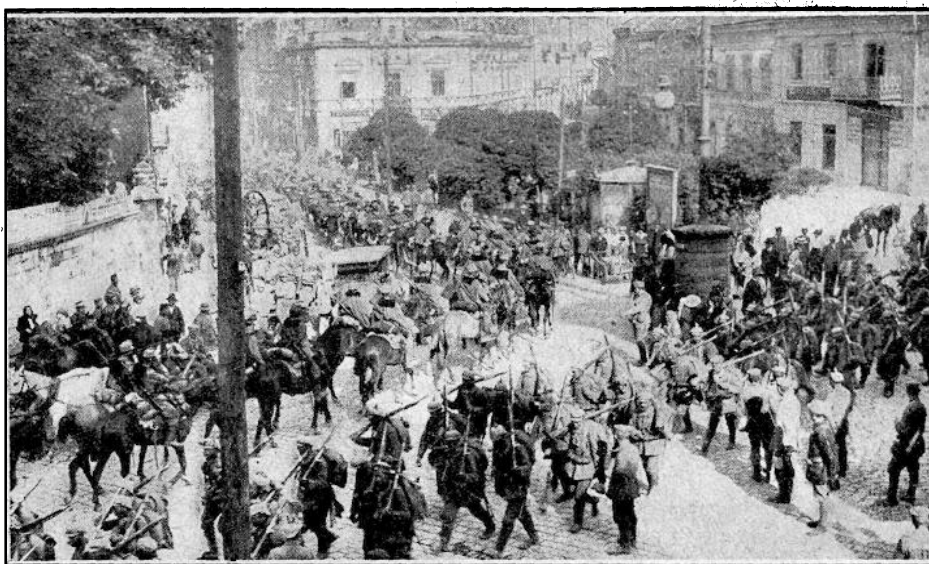
meg a 22. bajor gyalogezred. Ebben a nehéz tüzérség egyetlen egynek kivételével minden védett állást és kazamatát rommá lőtt. Egy gyalogzászlóalj este a 12. sz. erődöt foglalta el. A 9/a, 9/b és a 10/d erődítések megadták magukat.

Este v. Kneussl altábornagy csapatai a város irányába kezdtek támadni. Zuravica falut és a tőle északra eső erődítési állást elfoglalták. Erre aztán a német csapatok és v. Berndt vezérőrnagy osztrák-magyar lovashadosztálya megszállhatták a belső erődítési vonalat és négy óraker reggel, miután még sok foglyot ejtettek, bevonulhattak Przemysl északi külvárosába.

A tizedik hadtest ugyanekkor délről nyomult be a várba és az oszlop élei reggel 6 óraker elérték a város főterét.

Amint az északi front megostromolt erődjeinek későbbi megvizsgálása mutatta, legnehezebb ütegeinknek hatása megrendítő volt. Három méteres betonsánczok szétrepedtek és szilánkokká hulltak. A 42 centiméteres lövegek 8 méter mély és néhol 15 méter széles tölcseréket vájtak. Ezeknek a lövegeknek erkölcsi hatását mi sem jellemzi jobban, mint hogy az oroszok több helyen maguk vágták szét a dróthálókat, csakhogy kiszabaduljanak az elviselhetetlen helyzetből és hogy megadhassák magukat az ostromló ellenségnek.

Annak a napnak folyamán, melyen csapataink behatoltak a várba, az ellenség elhagyta Przemyslt és kelet felé vonult vissza, hogy azután a Medikától északra emelkedő magaslatokon utóvédjeivel kísérelje meg az ellentállást.

Magyar, osztrák és német csapatok Przemyslben.

A Kiltóphot, Wien, felvétele.

Csapataink bevonulása Przemyslbe.

Nikolajevics nagyherceg Lembergől az orosz határhoz közel fekvő Brodiba helyezte át a galíciai orosz főkormányzóság székhelyét.

* * *

Mikor május 2-ikán reggeli hat órakeretlenes ágyúdörgés jelezte Gorlice mellett offenzívánk megindulását, senki sem mert volna arra gondolni, hogy egy hónappal később majdnem ugyanabban az órában és percben Przemysl újra a mienk lesz.

Przemysl visszafoglalásának híre óriási hatást tett széles e föld kerekének minden részében. Ellenségeinket lesujtotta. Oroszország négy és fél hónapon át hiába ostromolta az erősséget és végre csakis Kuzmanek hősi védőseregének kiéheztetésével tudta hatalmába keríteni. Szomorú győzelme volt ez akkor az oroszoknak. És a cár Przemysl »elfoglalása« alkalmából mégis hálaadó istentiszteleteket rendeztetett és kijelentette, hogy Galícia örök időkre orosz birtok marad immáron.

És most ugyanazt az erősséget, melyet az orosz fegyverek nem bírtak elfoglalni, alig négy napi ellentállás után újra az ellenségnek engedték át a cár seregei.

A Przemysl előtti dicsőséges győzelem nemcsak katonai, hanem erkölcsi szempontból is rendkívüli jelentőségű volt az osztrák-magyar monarchia számára. Ez a csodálatos siker

felemelően hatott a monarchia minden részére és leírhatatlan ujjongás tört ki mindenütt, ahová a hír eljutott. Przemysl újra a mienk! hangzott a völgyekben és hangzott a hegyek közt és öröm és boldogság dobogtatta meg a szíveket és gyújtott tüzet a szemekben. Az osztrák-magyar monarchiában, valamint a velünk szövetséges török és német birodalomban, sőt a semleges és velünk harcban álló államokban is úgy érezte mindenki, hogy Przemysl visszafoglalása első megkoronázását jelentette azoknak a nagy győzelmeknek, melyek egy hónappal előbb indultak meg. A hónapokon át

hozott súlyos áldozatokért ez volt első igazi kárpótlásunk, a monarchia népeinek első elégtétele azokért a nehéz megpróbáltatásokért, melyek között olyan hősiességgel állották meg helyüket és elégtételt jelentett ez a győzelem Kuzmanek tábornok és seregei részére is, akik egy féléven át a legvégső lehetőségig tartották a várát és akik akkor már orosz fogságban sínylődtek.

Bizalom szállotta meg a lelkeket. Mindenki úgy érezte a monarchiában, hogy: ha ez sikerült, akkor sikerülnie kell mindannak is, ami ezután fog csak következni. Igazságunknak győznie kell minden ellenségünk és rosszakarónk felett, a végső és döntő győzelemnek a miénknek kell lennie!

A Przemysl körüli harcokban elfogott oroszok száma június 1-től 5-ig 40.000-re emelkedett.

A következő napokon Przemysltől keletre, ahol az ellenséget Moszciszkaig kergették vissza csapataink, rövid, szükségszerű szünet állott be. Az oroszok a várban borzasztó állapotokat hagytak maguk után. Az egészségi és élelmezési viszonyokat gyorsan meg kellett javítani. És minél előbb gondoskodni kellett a Szanon átvezető vasúti és az országutakat összekötő hidaknak ideiglenes pótlásáról, mint-hogy az oroszok szétrombolták azokat. Erre azért volt szükség, hogy a Szanon át előre-

nyomult hadtestek és a vár mögötti terület közt minél előbb meg lehessen teremteni az összeköttetést. A vasúti szolgálatot is sietve helyre kellett állítani, hogy a nagy utánpótlásokat a frontra lehessen szállítani. Mindezek a munkálatok több napot vettek igénybe. Csak elvégzésük után lehetett az üldözés folytatására gondolni.

Csapatainknak Przemysl várába való bevonulása betetőzése volt azoknak a sikereknek, melyeket az oroszokkal szemben elértünk.

Az ellenség már Sztrijtől is Lemberg irányába vonult vissza és csapataink Lengyelországban már mélyen az ő területére nyomultak be. Hadserege bomladozni kezdett. Az utolsó hónap alatt háromszázezer foglyot, a lövegek százait és rengeteg hadianyagot hagyott kezeink között. Valóban nagy munkát vegeztünk — és a mi a fő, jól végeztük. Igaz, hogy még sok és nehéz tennivaló maradt a jövő számára, de a siker, mely csapatainkhoz szegődött, később sem maradt tőlük el.

Kneussl német altábornagy, a Przemyslt megostromló bajor csapatok parancsnoka.